

Beschrijving en gebruik van het model EXPEDITION

Februari 2024

Deze Working Paper maakt deel uit van de voorbereidende werkzaamheden voor de doorrekening van de prioriteiten van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers in juni 2024 (DC2024).

Abstract - In het kader van de doorrekeningsoefening wordt de impact op de verdeling van het beschikbaar inkomen berekend van een aantal beleidsmaatregelen die worden voorgesteld door politieke partijen. Voor deze oefening wordt gebruik gemaakt van administratieve microgegevens. Deze aanpak laat toe om de impact van de bestudeerde maatregelen te verbijzonderen naar individuele en huishoudkarakteristieken. De beleidsmaatregelen waarvan de impact op de verdeling van het beschikbaar inkomen wordt doorgerekend zijn maatregelen die zich situeren binnen het domein van de sociale zekerheid en sociale bijstand, aangevuld met de regelgeving inzake kinderbijslag, de bijdrageregels die toegepast worden op deze uitkeringen en de regels inzake personenbelasting. Het instrument dat voor deze berekeningen wordt ingezet is het microsimulatiemodel EXPEDITION. De voorliggende nota beschrijft de belangrijkste eigenschappen van het model EXPEDITION en illustreert de werking van het model op basis van twee simulaties.

Inhoudstafel

1. Inleiding	1
2. Algemene kenmerken van het model	2
3. De gebruikte microgegevens	4
3.1. Beschrijving van het basisbestand	4
3.2. Het inputbestand voor het baselinejaar	6
4. De architectuur van het model	8
5. Situering van de gebruikte inkomensnotie	9
6. De standaardoutput voor enkele voorbeeldsimulaties	11
6.1. Een hervorming inzake personenbelastingen	12
6.1.1. Bespreking van de voorgestelde hervorming	12
6.1.2. Impact hervorming	13
6.2. Een hervorming van de werkloosheidsuitkeringen	19
6.2.1. Beknopte bespreking van het bestaande systeem en de voorgestelde hervorming	19
6.2.2. Impact hervorming	21
7. Bibliografie	27
8. Bijlagen	29
8.1. Bijlage 1: Verdelingsimpact van prijsmaatregelen op basis van HINT	29
8.2. Bijlage 2: Verdelingsimpact van prijsmaatregelen op basis van EUROMOD-ITT	31
8.2.1. Beknopte schets EUROMOD-ITT	31
8.2.2. Inzet van EUROMOD-ITT in het kader van DC2024	31
8.2.3. Beperkingen van EUROMOD-ITT	32
8.2.4. Voorbereiding van EUROMOD-ITT voor DC2024	32
8.2.5. Illustratie maatregelen	32
8.3. Bijlage 3: Beschrijving van de verschillende modules van EXPEDITION	34
8.3.1. Pensioenen	34
8.3.2. Uitkeringen ten laste van de RVA	36
8.3.3. Uitkeringen ziekte- en invaliditeit, beroepsziekten en arbeidsongevallen	38
8.3.4. Personenbelastingen en persoonlijke sociale zekerheidsbijdragen	40
8.3.5. Sociale bijstandsuitkeringen	42
8.3.6. Gezinsbijslag	44

Lijst van tabellen

Tabel 1	Aantal huishoudens en individuen op steekproefniveau	4
Tabel 2	Gewogen aantal huishoudens en individuen op 1 januari 2018	5
Tabel 3	Belastingvrije sommen voor personen met kinderen ten laste - Huidig systeem versus voorgestelde hervorming - Aanslagjaar 2024, inkomstenjaar 2023	13
Tabel 4	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciel - Voor simulatie personenbelasting	14
Tabel 5	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciel - Voor simulatie personenbelasting	14
Tabel 6	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciel - Voor simulatie personenbelasting	14
Tabel 7	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting	17
Tabel 8	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting	17
Tabel 9	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting	18
Tabel 10	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting	18

Tabel 11	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting	18
Tabel 12	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting	19
Tabel 13	Berekening van de uitkering volledige werkloosheid na arbeid - Vergelijking huidig systeem met gesimuleerde hervorming	20
Tabel 14	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	21
Tabel 15	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	21
Tabel 16	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	22
Tabel 17	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	24
Tabel 18	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	24
Tabel 19	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	25
Tabel 20	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	25
Tabel 21	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	25
Tabel 22	Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	26

Lijst van figuren

Figuur 1	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie personenbelasting	15
Figuur 2	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie personenbelasting	15
Figuur 3	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	22
Figuur 4	Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdecil - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen	23
Figuur 5	Impact van een verhoging van de btw-voet op elektriciteit van 6% tot 21%	30
Figuur 6	Impact van een verlaging van het accijnstarief op elektriciteit (a) en afschaffing van het sociaal tarief op elektriciteit (b)	33

1. Inleiding

Op basis van de wet van 22 mei 2014 werd het Federaal Planbureau (FPB) belast met de opdracht om bij tijdig aangekondigde Federale Parlementsverkiezingen 'de prioritaire maatregelen uit de verkiezingsprogramma's van politieke partijen met een vertegenwoordiging in de Kamer van volksvertegenwoordigers door te rekenen. Deze wet stipuleert onder andere dat de koopkrachtimpact moet doorgerekend worden voor diverse inkomensgroepen.

De koopkracht van huishoudens kan zowel via een directe beïnvloeding van het beschikbaar inkomen in nominale termen als via een prijsverandering beïnvloed worden. In het kader van de doorrekeningsoefening zal daarom voor een aantal beleidsmaatregelen en voor beide beïnvloedingskanalen in kaart gebracht worden of de invloed van een maatregel varieert naar bepaalde karakteristieken van huishoudens. De analyse van de impact op het beschikbaar inkomen in nominale termen en de beïnvloeding van het prijsniveau zal wel afzonderlijk gebeuren; er zal dus geen geïntegreerde analyse van de koopkrachtimpact gepresenteerd worden.

Het voorliggende document beschrijft het instrument dat ingezet wordt om de mogelijke invloed van een aantal beleidsmaatregelen op het beschikbaar inkomen in nominale termen door te rekenen; met name het model EXPEDITION (afkorting van "EX-ante simulation of Policy reforms and an Evaluation of their Distributional Impact on Income and Other welfare Notions").¹ De beleidsmaatregelen waarvan de impact op het beschikbaar inkomen wordt doorgerekend zijn maatregelen die zich situeren binnen de personenbelasting en het domein van de sociale zekerheid en sociale bijstand aangevuld met de regelgeving inzake kinderbijslag alsook de bijdrageregels die toegepast worden op deze uitkeringen.

Het model maakt gebruik van administratieve microgegevens, voornamelijk afkomstig uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). De gegevens bevatten zowel informatie met betrekking tot de karakteristieken van individuen als van de huishoudens waartoe deze individuen behoren. Door gebruik te maken van dit type gegevens kan de impact van de bestudeerde maatregelen verbijzonderd worden naar individuele en huishoudkarakteristieken.

In sectie twee van deze nota belichten we een aantal algemene karakteristieken van het model. In secties drie en vier gaan we respectievelijk in op de gegevens die als input voor het model gebruikt worden en op de architectuur van het model. Sectie vijf gaat nader in op de gebruikte inkomensnotie. In een zesde en laatste sectie illustreren we de modeloutput op basis van twee simulaties.²

¹ Voor prijsanalyses worden twee aparte tools ingezet. HINT is gebaseerd op door STATBEL aangeboden geaggregeerde bestedingsgegevens per deciel op basis van gegevens van het Huishoudbudgetonderzoek en op het meest recente wegingschema van de consumptieprijsindex. HINT wordt beknopt beschreven in bijlage 1. EUROMOD-ITT wordt ingezet voor maatregelen die inzake toepassingsmodaliteiten meer detail vereisen dan wat mogelijk is in HINT, maar sommige van de onderliggende gegevens zijn meer gedateerd dan deze van HINT. EUROMOD-ITT wordt kort toegelicht in bijlage 2.

² Met de voorliggende nota streven we er in de eerste plaats naar om het aanvoelen van wat het model kan en niet kan te verhogen en dit op een zo intuïtief mogelijke manier. Om deze reden werd bij de uitwerking van de voorliggende nota heel wat technische informatie niet opgenomen. Vragen met betrekking tot informatie over deze technische kwesties kunnen op verzoek behandeld worden.

2. Algemene kenmerken van het model

In het model EXPEDITION worden modaliteiten van de sociaal-economische regelgeving van een bepaald referentiejaar geparametriseerd. Welke elementen concreet geparametriseerd worden in het model, wordt verder uitgewerkt in sectie vijf van deze tekst. De keuze van deze parameters en de gegevens die als input van het model gebruikt worden, laten toe om per huishouden het beschikbaar inkomen te berekenen. Dit concept omvat het inkomen waarover een huishouden beschikt na arbeid, na toepassing van regels die een vervangingsinkomen of een sociale bijstandsuitkering bepalen en na aftrek van bijdragen en belastingen op zowel het inkomen uit arbeid als op de berekende vervangingsinkomens. Door in simulaties de rekenregels van de situatie voor en na hervorming toe te passen op een representatief staal van de bevolking kunnen we een beeld schetsen van de impact van de hervorming op het beschikbaar inkomen. Naar de situatie voor hervorming van de rekenregels verwijzen we verder als het baselinescenario. De situatie na aanpassing van deze regels wordt verder benoemd als het hervormingscenario.

Aangezien de steekproef die als input voor EXPEDITION gebruikt wordt, representatief is voor de totale bevolking, kan het model geklasseerd worden als een microsimulatiemodel. De resultaten van een microsimulatiemodel kunnen dus geëxtrapoleerd worden naar de totale bevolking. Dit model is te onderscheiden van een typegevalmodel. Typegevalmodellen berekenen de impact van een gegeven maatregel voor slechts één (of een beperkt aantal) economische agent(en). De output van dit type modellen levert inzichten op over de impact van de bestudeerde maatregel voor het specifieke individu of gezin dat bestudeerd wordt. Per definitie is deze output niet representatief voor de impact van een maatregel op de samenleving als geheel.

EXPEDITION maakt gebruik van administratieve gegevens. Het gaat hier voornamelijk om gegevens die afkomstig zijn van de verschillende Openbare Instellingen van de Sociale Zekerheid (OISZ). De steekproef en de bijhorende variabelen worden grotendeels geput uit het DWH AM&SB van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). In de geconsulteerde bronnen zijn geen gegevens aanwezig over eventuele inkomsten uit vermogens van de geselecteerde huishoudens. Om deze reden is het beeld van de verdeling van het beschikbaar inkomen dat we met dit model kunnen schetsen dan ook onvolledig.

Bij het uitvoeren van simulaties met EXPEDITION worden de socio-demografische eigenschappen van de individuen constant verondersteld. Om deze reden kan het model ook geklasseerd worden als een statisch microsimulatiemodel ³ Statische microsimulatiemodellen zijn te onderscheiden van dynamische. Bij die laatste modellen veranderen de kenmerken van de individuen in het model, zoals bijvoorbeeld de leeftijd en de huishoudsituatie, wel.

Verder wordt bij het doorrekenen van maatregelen met het model ook geen rekening gehouden met veranderingen in de allocatiebeslissingen van economische agenten. Om hiermee rekening te houden zouden gedragsvergelijkingen geschat moeten worden. In het kader van DC2024 zal ook het model

³ Zie Figari e.a. (2015) voor een overzichtartikel inzake microsimulatiemodellen en toelichting bij een aantal van de hier gebruikte termen.

LASER ingezet worden om van bepaalde maatregelen de impact op de arbeidsallocatiebeslissing door te rekenen (zie Federaal Planbureau (2024)). Dit gedragsmodel wordt geoperationaliseerd in combinatie met EXPEDITON maar de in LASER geschatte gedragsvergelijkingen worden dus niet standaard gebruikt voor alle maatregelen die met EXPEDITON worden doorgerekend.

Tot slot kan aangestipt worden dat er geen geautomatiseerde link ontwikkeld werd tussen EXPEDITON aan de ene kant en macro-economische modellen aan de andere kant. Wanneer de impact van beleidsmaatregelen gesimuleerd wordt, wordt de bekomen verandering in het beschikbaar inkomen met andere woorden niet overgedragen naar een macro-economisch model en wordt vervolgens ook geen rekening gehouden met de eventuele invloed die macro-economische verschuivingen zouden kunnen hebben op de bruto inkomensverdeling die als input voor EXPEDITON gebruikt wordt. EXPEDITON zal wel ingezet worden voor de raming van de budgettaire impuls van bepaalde maatregelen en resultaten van EXPEDITON kunnen dus wel als input dienen voor de macromodellen.

In algemene termen kan EXPEDITON dus geklasseerd worden als een statisch microsimulatiemodel zonder gedragsreacties en zonder link met een macro-economisch model. De gesimuleerde output van een dergelijk mechanisch rekenmodel levert een gedetailleerd beeld op van de directe impact van de maatregel op het beschikbaar inkomen zonder rekening te houden met afgeleide gevolgen van deze inkomenswijziging.

3. De gebruikte microgegevens

EXPEDITION maakt gebruik van gepseudonimiseerde⁴ administratieve persoonsgegevens voor een representatief staal van de Belgische bevolking. De steekproef waarmee gewerkt wordt, wordt getrokken uit een populatiebestand dat de toestand van de bevolking weergeeft op één moment in de tijd. In dit geval 1 januari 2018. Voor de geselecteerde individuen worden vervolgens gegevens opgevraagd uit diverse administratieve bronnen. Het gaat hier zowel om gegevens voor 2017 maar ook voor vroegere jaren. We verwijzen in wat volgt naar deze gegevens als de gegevens van het basisbestand. De gegevens uit het basisbestand worden verder bewerkt om te garanderen dat ze een aantal aspecten van een later simulatiejaar weerspiegelen. Naar het bestand dat we bekomen na het uitvoeren van deze aanpassingen verwijzen we verder als het inputbestand voor de baselinesimulatie. Het baselinejaar waarvoor momenteel simulaties worden uitgevoerd is 2023. In wat volgt, schetsen we de inhoud van het basisbestand en het inputbestand voor de baselinesimulatie.

3.1. Beschrijving van het basisbestand

De steekproef van identificatienummers wordt getrokken uit het Rijksregister exclusief het wachtregister. Het steekproefkader wordt voor deze oefening beperkt tot alle individuen die in leven zijn op 1 januari 2018 en die op basis van de beschikbare informatie verblijven in België. De steekproef wordt gestratificeerd naar regio en naar type huishouden (privaat of collectief). Collectieve huishoudens omvatten onder meer woonzorgcentra voor ouderen, gevangenis en kloosters. Bij de private huishoudens wordt aangeduid wie de referentiepersoon van het huishouden is.⁵ Per regio wordt op toevallige wijze een gelijk aantal referentiepersonen in een privaat huishouden en een gelijk aantal individuen in een collectief huishouden getrokken. Vervolgens worden voor deze geselecteerde individuen een aantal gegevens opgevraagd. In het geval van private huishoudens worden voor alle leden van het huishouden dezelfde gegevens opgevraagd als deze die voor de geselecteerde referentiepersoon werden opgevraagd. In tabel 1 geven we het aantal huishoudens en individuen op steekproefniveau naar huishoudtype dat via deze procedure geselecteerd wordt.

Tabel 1 Aantal huishoudens en individuen op steekproefniveau

Regio	Private huishoudens		Collectieve huishoudens
	Aantal huishoudens	Aantal individuen	Aantal individuen
Brussel	50000	108344	1333
Vlaanderen	50000	116309	1333
Wallonië	50000	113881	1333
Totaal	150000	338534	3999

⁴ ‘Pseudonimisering’ wordt in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG/GDPR, (EU) 2016/679) gedefinieerd als “het verwerken van persoonsgegevens op zodanige wijze dat de persoonsgegevens niet meer aan een specifieke betrokkene kunnen worden gekoppeld zonder dat er aanvullende gegevens worden gebruikt, mits deze aanvullende gegevens apart worden bewaard en technische en organisatorische maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld”.

⁵ De aanduiding of het om een privaat of een collectief huishouden gaat en wie binnen het private huishouden de referentiepersoon is, zijn administratieve beslissingen. De referentiepersoon van het huishouden is het huishoudlid dat gewoonlijk met de administratie in contact staat voor de aangelegenheden die het huishouden betreffen (zie B.S. 25 oktober 1992).

De gebruikte steekproefmethode maakt het mogelijk om betrouwbare resultaten te verkrijgen voor elke regio en om de resultaten ook op te hogen naar heel België. Deze ophoging gebeurt met behulp van wegingsfactoren. Tabel 2 toont het gewogen aantal huishoudens en personen per type huishouden.

Tabel 2 Gewogen aantal huishoudens en individuen op 1 januari 2018

Regio	Private huishoudens		Collectieve huishoudens
	Aantal huishoudens	Aantal individuen	Aantal individuen
Brussel	547679	1185842	12884
Vlaanderen	2792444	6472635	80332
Wallonië	1571850	3579111	45266
Totaal	4911973	11237588	138482

Via de hiervoor beschreven procedure worden de identificatienummers van in totaal 342 534 verschillende individuen geselecteerd. Deze identificatienummers worden gebruikt om van verschillende instellingen die gegevens aanleveren aan het DWH AM&SB, een aantal variabelen op te vragen.

Het DWH AM&SB is voornamelijk opgebouwd op basis van de populatiebestanden van verschillende OISZ maar omvat ook een aantal gegevens die worden aangeleverd door de verschillende regionale arbeidsbemiddelingsinstanties. Verder worden op basis van de beschikbare gegevens door de KSZ ook afgeleide variabelen geconstrueerd, zoals een nomenclatuur van de socio-economische positie van het individu.⁶

De aanvraag voor deze oefening werd aangevuld met gegevens uit twee bronnen die niet standaard zijn opgenomen in het DWH AM&SB. Het gaat hier met name om gegevens uit de aangiftes inzake personenbelasting, opgenomen in de databank Impôt des personnes Physiques CALCulé (IPCAL) en gegevens met betrekking tot de kadastrale inkomens van de eigen woning (PATRIS). Beide bronnen worden beheerd door de FOD Financiën.

Per geconsulteerde bron wordt slechts een selectie van een aantal variabelen opgevraagd. De geselecteerde variabelen die uitgedrukt zijn in geldbedragen worden telkens ingedeeld in klassen en ook bepaalde andere karakteristieken worden gehergroepeerd. De indeling in klassen en de pseudonimisering van de gegevens laat toe dat deze gegevens verder verwerkt kunnen worden voor statistische analyses, maar maken het voor de gebruiker van de gegevens onmogelijk om de geselecteerde individuen te identificeren.

De bekomen variabelen bevatten informatie met betrekking tot het socio-economisch statuut van de geselecteerde individuen, het inkomen uit arbeid en andere gegevens over het uitgevoerde werk, alsook informatie over een eventueel vervangingsinkomen of een tussenkomst via sociale bijstand en een aantal van de elementen die gebruikt werden om de betreffende uitkeringen te berekenen. De meeste gegevens hebben betrekking op het bijdrage en inkomstenjaar 2017 maar ze worden ook aangevuld met informatie die verder teruggaat in de tijd. Zo beschikken we ook over een aantal retrospectieve arbeidsmarktgegevens, waaronder het dagloon. Die retrospectieve informatie laat toe om (tot op zekere hoogte) de arbeidsmarktpositie te bepalen waarin het individu zich bevond, voorafgaand aan de opname van een vervangingsinkomen of een middelengetoetste bijstandsuitkering. Het basisbestand

⁶ Zie KSZ (2023) voor meer uitleg met betrekking tot het DWH AM&SB.

omvat ook loopbaangegevens die noodzakelijk zijn voor de berekening van het pensioen. De kwaliteit van deze gegevens is wel verschillend voor de verschillende pensioenstelsels. De loopbaaninformatie waarover we beschikken voor werknemers en zelfstandigen is gedetailleerder dan die voor ambtenaren.

Ondanks het feit dat als gevolg van de consultatie van de verschillende gegevensbronnen zeer veel informatie kan samengebracht worden, heeft het basisbestand ook evidente beperkingen omdat we enkel terugvallen op concepten waarvoor via de verschillende administraties informatie wordt ingezameld. Zo werd eerder reeds aangestipt dat we bijvoorbeeld niet beschikken over eventuele inkomsten uit vermogens van de geselecteerde huishoudens. Het concept beschikbaar inkomen waar we verder naar kijken omvat dan ook niet alle inkomenscomponenten waar huishoudens in de realiteit over beschikken, maar is opgebouwd rond de inkomens uit arbeid, eventuele vervangingsinkomens, inkomensaanvullingen zoals de kinderbijslag of de inkomensondersteuning die geboden wordt via sociale bijstand.

Om de informatie in het basisbestand te kunnen verwerken met een simulatiemodel wordt de beschikbare informatie enigszins gereduceerd. Deze reductie wordt voornamelijk uitgevoerd op het niveau van de informatie met betrekking tot het uitgevoerde werk en het socio-economisch statuut van het individu. Zo kan het zijn dat we voor bepaalde individuen meerdere jobs observeren. Wanneer dit het geval is, wordt gewerkt met de karakteristieken van de job die het hoogste dagloon oplevert. In geval van vervangingsinkomens zijn meerdere statuten per stelsel en over stelsels mogelijk op jaarbasis. Wel is het zo dat per statuut de beschikbare tijdsperiodes telkens worden samengedrukt tot één aansluitende periode op jaarbasis. Bij de latere verwerking van de gegevens wordt het inkomen op jaarbasis voor een gegeven statuut berekend en wordt rekening gehouden met het aantal maanden gedurende dewelke het individu zich in het gegeven statuut bevond. Het inkomen op jaarbasis wordt dan bepaald door de inkomens uit verschillende bronnen op te tellen.

3.2. Het inputbestand voor het baselinejaar

Het basisbestand bevat categorische en intervalvariabelen, die een aantal karakteristieken van het individu of het huishouden weerspiegelen, variabelen met nominale waarden die uitgedrukt zijn in marktprijzen en een wegingsfactor waarmee de individuele records worden opgehoogd tot op het niveau van de totale populatie. De variabelen met nominale waarden zijn uitgedrukt in prijzen van 2017. De gewichten hogen de steekproefgegevens op tot een toestand die representatief is voor 1 januari 2018. Vermits het huidige baselinejaar 2023 is, moeten de gegevens uit het basisbestand verder geactualiseerd worden om te kunnen fungeren als inputbestand voor simulaties met parameters van het baselinejaar.

De nominale bedragen worden aangepast aan het prijsniveau van het baselinejaar door toepassing van zogenaamde upratingfactoren. Deze factoren worden enkel toegepast op de niet gesimuleerde nominale bedragen die binnen het model gebruikt worden. In sommige gevallen volstaat het immers om voor de berekening van een uitkering bepaalde karakteristieken, zoals bijvoorbeeld de leeftijd van een individu, te combineren met een parameterwaarde die reeds is uitgedrukt in het prijsniveau van het bestudeerde baselinejaar. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de berekening van de Vlaamse schoolbonus in de kinderbijslag. In andere gevallen worden variabelen uit het basisbestand, die

uitgedrukt zijn in nominale termen, echter als input gebruikt voor de berekening van een uitkering. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de berekening van bepaalde werkloosheidsuitkeringen, waar het laatst verdiende loon een rol speelt. Een juiste berekening van de uitkering vereist in dit geval dat het prijsniveau waarin de loonvariabele is uitgedrukt, wordt aangepast aan het prijsniveau van het baselinejaar (of het jaar waarvoor de vergoeding wordt toegekend). In nog andere gevallen worden bepaalde uitkeringen, die geobserveerd worden in het basisbestand, niet opnieuw gesimuleerd, maar wordt hun oorspronkelijk geobserveerde waarde gebruikt om het inkomen uit die bron te bepalen. Ook in dit soort gevallen moeten de geobserveerde waarden uit het basisbestand worden aangepast. De aanpassingen die hier moeten aangebracht worden, betreffen niet enkel aanpassingen aan de evolutie in het prijsniveau maar ook reële evoluties zoals de eventuele groei van lonen bovenop de toename van het prijsniveau.

Tussen het basisjaar en het baselinejaar hebben zich naast evoluties in het algemene welvaartsniveau mogelijk ook wijzigingen in de populatiestructuur voltrokken. Eén manier om met deze wijzigingen rekening te houden, zou erin kunnen bestaan om de onderliggende trends, die zich ontwikkeld hebben tussen 2017 en 2024, expliciet te modelleren. Deze optie volgen we niet voor dit model. Wel trachten we ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in deze tussenliggende periode zoveel als mogelijk te vatten in factoren die een vertaalslag zijn van geobserveerde trends. Waar mogelijk vallen we hiervoor terug op externe geobserveerde gegevens die toelaten om de evolutie te meten van de populatiestructuur. Voor de jaren waarvoor we nog niet beschikken over geobserveerde gegevens wordt gebruik gemaakt van geprojecteerde gegevens die geput worden uit de projectiemodellen waarover het FPB beschikt, zoals het model dat ingezet wordt voor de demografische projecties en de Economische Vooruitzichten. De factoren die gebruikt worden om deze wijzigingen in de populatiestructuur te vatten, worden verder 'herwegingsfactoren' genoemd, omdat ze een aanpassing impliceren van de wegingsfactoren die dienen om de individuele records op te hogen tot het niveau van de totale populatie.⁷

⁷ Zie EUROSTAT (2023c) voor meer uitleg met betrekking tot het gebruik van dit soort aanpassingsfactoren in microsimulatiemodellen en mogelijke alternatieven.

4. De architectuur van het model

Het technische platform waarmee EXPEDITION ontwikkeld werd, is het EUROMOD-platform. Dit platform is vrij te gebruiken en stelt onderzoekers in staat de effecten van socio-economische beleidshervormingen te modelleren en te analyseren voor 28 Europese landen, waaronder België. Het basismodel wordt onderhouden door onderzoekers van de verschillende landen.⁸ Standaard wordt het model voor België gevoed met enquêtegegevens uit de SILC. Vermits we voor EXPEDITION werken met administratieve data, die voor de bestudeerde regelgevingsdomeinen in vergelijking met enquêtegegevens een meer gedetailleerde modellering toelaten, was het nodig om de modellering van de verschillende beleidsdomeinen die reeds opgenomen zijn in de standaardversie van EUROMOD, aan te passen. In het ontwikkelde model worden zes beleidsdomeinen onderscheiden: pensioenen; uitkeringen ten laste van de RVA; uitkeringen ziekte- en invaliditeit, beroepsziekten en arbeidsongevallen; personenbelastingen, persoonlijke sociale zekerheidsbijdragen en bijdragen op uitkeringen; sociale bijstandsuitkeringen en kinderbijslag.

De modellering van een beleidsdomein impliceert in dit concrete geval dat de regelgeving van het betreffende domein ontbonden wordt in exogene en endogene variabelen en beleidsparameters. De exogene variabelen zijn hier extern aangeleverde observaties die voor een gegeven regelgevingsdomein als gegeven beschouwd worden, zoals de leeftijd. De beleidsparameters zijn elementen uit de regelgeving die kunnen aangepast worden door de wetgever, zoals bijvoorbeeld de wettelijke bedragen van de Vlaamse schoolbonus die bovenop het basisbedrag aan kinderbijslag worden toegekend. De endogene variabelen zijn de variabelen die de resultaten bevatten die voor een bepaald beleidsdomein berekend worden. Een voorbeeld van een endogene variabele is de hoogte van de Vlaamse schoolbonus die finaal wordt uitbetaald aan de rechtgevendende kinderen. Binnen het model kan dit bedrag berekend worden door de parameterwaarden, i.e. de wettelijke bedragen, en de exogene variabele, zijnde de leeftijd van het kind, te combineren.

De voorgaande sectie geeft een idee van de gegevens waarover we beschikken en die dienen als input voor het model. In bijlage 3 van deze tekst geven we voor de verschillende beleidsdomeinen die gemodelleerd worden een beknopte schets van de beleidsparameters die gewijzigd kunnen worden en de variabelen waarin berekende resultaten worden opgeslagen. De volgorde waarin de verschillende beleidsdomeinen besproken worden, geeft de volgorde aan waarin de berekeningen achtereenvolgens worden uitgevoerd binnen het model. Wijzigingen in een bepaald beleidsdomein kunnen dus hun weerslag hebben op de berekeningen van alle volgende beleidsdomeinen. We houden in het model geen rekening met eventuele terugkoppelingseffecten van een later gesimuleerd beleidsdomein op een eerder gesimuleerd domein. Dit zou enkel kunnen gebeuren door dezelfde hervorming iteratief op basis van de verschillende gemodelleerde beleidsdomeinen te simuleren.

⁸ Zie Centre for Microsimulation and Policy Analysis (2023) voor meer informatie met betrekking tot dit model. Concreet werd er hier gewerkt met versie 2.0.3.

5. Situering van de gebruikte inkomensnotie

Centraal in de verdere analyses, staat het concept equivalent beschikbaar inkomen. Het equivalent beschikbaar inkomen van een huishouden wordt bepaald door de netto inkomens van alle huishoudleden op te tellen. De som van de verkregen inkomens wordt vervolgens gedeeld door de equivalente omvang van het huishouden, om rekening te houden met de schaalvoordelen van huishoudvorming.⁹

Voor de meting van het equivalent beschikbaar inkomen is in België de Survey on Income and Living Conditions (SILC), gecoördineerd door STATBEL, een referentiepunt geworden omdat deze enquête onder andere gebruikt wordt om Europees afgesproken sociale objectieven te monitoren. De EXPEDITION invulling van de notie equivalent beschikbaar inkomen wijkt op een aantal punten af van wat gemeten wordt op basis van de SILC. Volgende elementen kunnen onder andere aangestipt worden:

- Een aantal inkomenscomponenten worden gesimuleerd door exogene variabelen en parameterwaarden te combineren. Ondanks de grote mate aan detail die de gebruikte administratieve gegevens bieden, ontbreken soms gegevens, zoals de graad van arbeidsongeschiktheid, om een uitkering volledig te herberekenen. In andere gevallen worden keuzes gemaakt die de toestand in een gegeven maand repliceren, maar niet de gecumuleerde uitkering op jaarbasis opleveren. Deze gesimuleerde resultaten wijken dus om allerlei redenen af van wat geobserveerd wordt.
- Niet alle inkomenscomponenten die in het beschikbaar inkomen op basis van de SILC zijn opgenomen, worden gesimuleerd en zijn evenmin beschikbaar in een geobserveerde vorm in de administratieve bestanden waarover we beschikken. Schols (2023) schetst een aantal verschillen tussen de gegevens opgenomen in het DWH AM&SB en deze in de SILC. Een aantal variabelen uit de SILC heeft geen tegenhanger in het DWH AM&SB. Het gaat concreet over volgende inkomenscomponenten: a) het voordeel bedrijfswagen, b) de pensioenen uit de derde pijler, c) de studietoelagen, d) het inkomen uit verhuur van gronden of gebouwen, e) de huurtoelagen, f) de ontvangen of betaalde alimentatie en g) het inkomen uit vermogen. Sommige van deze componenten kunnen nog gerecupereerd worden uit de fiscale aangiften die in het kader van de EXPEDITION-gegevensaanvraag aan de DWH AM&SB gegevens gekoppeld werden. Ook in de fiscale aangiften ontbreken doorgaans inkomenscomponenten die belast geweest zijn via een bevrijdende voorheffing, zoals inkomsten uit kapitaal.
- Sommige inkomenscomponenten zijn beschikbaar in zowel de SILC als in de steekproef met administratieve gegevens, maar worden in het ene geval wel en in andere geval niet opgenomen in het beschikbaar inkomen. Dit is het geval met de tweede pijlerpensioenen die wel worden opgenomen in het SILC-concept maar niet in de notie beschikbaar inkomen op basis van onze microsimulatiemodellen. De meeste tweede pijlerpensioenen worden immers uitbetaald in de vorm van een kapitaal en een “redelijke” notie van het beschikbaar inkomen zou vereisen dat deze

⁹ Concreet wordt voor deze oefening gebruik gemaakt van de aangepaste OESO equivalentieschaal. Bij de berekening van deze equivalentiefactor krijgt het eerste huishoudlid een gewicht van 1, alle andere huishoudleden krijgen een gewicht van 0,5, tenzij ze jonger zijn dan 14 jaar. Personen jonger dan 14 jaar krijgen een gewicht van 0,3. Met de keuze voor deze equivalentieschaal volgen we de EUROSTAT-praktijk (zie EUROSTAT (2018)).

kapitalen worden uitgevlakt over meerdere jaren, iets wat we op dit moment in EXPEDITION dus niet doen.

- Voor de SILC notie van het beschikbaar inkomen wordt een cash benadering op jaarbasis gevolgd, i.e. men tracht te ramen wat de werkelijke inkomsten van een gegeven jaar zijn. Bij de berekening van het beschikbaar inkomen wordt daarom de eindafrekening van de belasting die in het jaar zelf vereffend wordt, maar slaat op de afrekening van inkomsten uit een voorgaand jaar, verwerkt. In EXPEDITION worden belastingen coherent met de andere gegevens berekend volgens de regels van hetzelfde bijdrage- en inkomstenjaar.

De SILC lijkt op zijn beurt ook niet alle inkomsten te vatten die tot het beschikbaar inkomen gerekend kunnen worden. In het bijzonder de inkomsten uit vermogen lijken niet altijd gevat te worden door deze bron.¹⁰

Deze bedenkingen nopen er dus toe om de resultaten in de eerste plaats relatief ten opzichte van het eigen baselinescenario te situeren en eventuele afwijkingen dus niet onverkort toe te passen op wat op basis van andere bronnen gemeten of gesimuleerd wordt.

¹⁰ Zie Decoster e.a. (2023).

6. De standaardoutput voor enkele voorbeeldsimulaties

In deze sectie stellen we de simulatieresultaten voor van twee hypothetische maatregelen. De gekozen maatregelen hebben telkens betrekking op een specifiek beleidsdomein. De eerste maatregel focust op een wijziging in de inkomstenbelastingen. De tweede maatregel heeft betrekking op een aanpassing van de werkloosheidsuitkeringen. Beide maatregelen worden in meer detail beschreven in de subsecties 6.1 en 6.2. Drie types analyses worden voorgesteld om de impact op het huishoudniveau te illustreren. We kijken hierbij enkel naar private of sociologische huishoudens.¹¹ Collectieve huishoudens worden dus niet meegenomen in deze analyse. Private huishoudens waarvoor we voor geen enkel huishoudlid een inkomen uit arbeid, een vervangingsinkomen of een sociale bijstandsuitkering observeren, worden ook verwijderd uit de steekproef die voor verdere analyses wordt gebruikt.

De eerste analyse wordt uitgevoerd op basis van inkomensdecielen. Hiervoor worden alle huishoudens geordend van arm naar rijk op basis van het equivalent beschikbaar inkomen in het baselinescenario (dus voor hervorming). Huishoudens worden op basis van dit criterium ingedeeld in tien groepen van gelijke omvang. In deciel 1 zitten de 10% armste huishoudens, in deciel 10 de 10% rijkste huishoudens. Per deciel wordt vervolgens het gemiddelde berekend van het beschikbaar inkomen in het baselinescenario en de verandering in dit gemiddeld inkomen in het hervormingsscenario (dus na de wijzigingen die door de maatregel worden gegenereerd). Merk op dat hoewel decielen worden bepaald op basis van het equivalent beschikbaar inkomen, het gemiddelde inkomen binnen een deciel wordt berekend op basis van het beschikbare inkomen in nominale termen. De bedragen die in de tabellen zelf gerapporteerd worden, zijn dus niet gecorrigeerd voor schaalvoordelen van huishoudvorming. Het gerapporteerde inkomen betreft een inkomen op maandbasis. Het inkomen op maandbasis wordt berekend door alle berekende inkomenscomponenten op jaarbasis op te tellen en deze som te delen door twaalf. De verandering in het beschikbaar inkomen kan zowel in absolute termen, i.e. in euro's, als in procent van het beschikbaar inkomen voor hervorming uitgedrukt worden. Deze twee voorstellingswijzen zullen een verschillend beeld van de impact van de hervorming opleveren. Welke van de twee concepten de voorkeur geniet, is gebaseerd op een waardeoordeel van de lezer. Daarom rapporteren we telkens beide concepten.

Voor de tweede analyse focussen we ons op de karakteristieken van het huishouden. Een eerste karakteristiek die we rapporteren is de socio-economische status van het huishoudlid met het hoogste bruto inkomen. Op basis van deze individuele karakteristiek onderscheiden we zes socio-economische posities: loon- of weddetrekkend, zelfstandig, gepensioneerd, RVA-uitkeringsgerechtigd, een zieke of invaliditeitsuitkering (ZIV) of rechthebbende op een sociale bijstandsuitkering.

Een tweede karakteristiek die we rapporteren, geeft een beeld van de manier waarop het huishouden is samengesteld. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen koppels en alleenstaanden op basis van de geobserveerde status van de referentiepersoon binnen het huishouden. De groep met koppels

¹¹ Een privaat huishouden, zoals gedefinieerd in het Rijksregister, vormt een benadering van wat omschreven kan worden als een sociologisch huishouden. Sociologische huishoudens worden doorgaans omschreven als individuen die een verblijfplaats delen en die gezamenlijk beslissen over het overgrote deel van hun uitgaven. Zie Atkinson e.a. (1995), p. 16 voor meer info omtrent mogelijke omschrijvingen van het begrip huishouden.

omvat zowel de wettelijk gehuwden, de wettelijk samenwonenden als feitelijke koppels.¹² Zowel bij koppels als alleenstaanden wordt verder een onderscheid gemaakt tussen de groep met en zonder kinderen.¹³ Bij alleenstaanden wordt een onderscheid gemaakt naar het geslacht van de referentiepersoon.

In een derde analyse kijken we naar de plaats waar het huishouden zijn vaste verblijfplaats heeft. We maken hierbij een onderscheid tussen het Vlaams Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Tot slot geven we nog twee bijkomende indicatoren mee. Enerzijds is dit het risico op monetaire armoede (de zogenaamde AROP indicator). Een huishouden loopt een risico op monetaire armoede wanneer hun maandelijks equivalent beschikbaar gezinsinkomen (dus gecorrigeerd voor gezinsgrootte) lager is dan 60% van het mediaan equivalente beschikbaar gezinsinkomen van heel de Belgische bevolking. De armoededrempel wordt hierbij gemeten in het baselinescenario en wordt niet opnieuw berekend in het hervormingsscenario. Om het onderscheid tussen de hier gerapporteerde AROP-waardes en deze die voor dezelfde indicator gemeten worden op basis van de SILC, spreken we verder van het gesimuleerd armoederisico.¹⁴ Een tweede indicator die we berekenen is de S80/S20 indicator. Deze meet de verhouding van het aandeel van de 20% hoogste huishoudinkomens (inkomensdecielen 9 en 10) tot het aandeel van de 20% laagste huishoudinkomens (inkomensdecielen 1 en 2).

6.1. Een hervorming inzake personenbelastingen

6.1.1. Bespreking van de voorgestelde hervorming

De hervorming die we hier voorstellen bestaat uit drie onderdelen:

1. Een wijziging in de geldende belastingtarieven. In aanslagjaar 2024, inkomstenjaar 2023 geldt een marginaal belastingtarief van 50% voor inkomsten hoger dan 46 440 euro per jaar. In de voorgestelde hervorming verhogen we dat marginaal belastingtarief tot 54% voor de gezamenlijk belastbare inkomsten van 46 440 tot 54 000 euro per jaar en tot 60% voor gezamenlijk belastbare inkomsten hoger dan 54 000 euro per jaar.
2. Een verhoging van een aantal belastingvrije sommen voor personen met kinderen ten laste. Dit vatten we samen in tabel 3. Een gehandicapt kind ten laste krijgt zowel in het huidig systeem als in de hervorming een hogere belastingvrije som, met name die van zijn rang en van de volgende rang.

¹² Van een niet gehuwde referentiepersoon werd verondersteld dat hij/zij een feitelijk koppel vormde als er bij de andere huishoudleden minstens één huishoudlid was met een relatiecode "niet verwant", 18 jaar of ouder is, in leeftijd 15 jaar of minder verschilt met de referentiepersoon en een verschillend geslacht heeft. Zie IBZ (2018) voor meer uitleg met betrekking tot de verschillende relatiecodes die gebruikt worden in het Rijksregister.

¹³ Kinderen worden in dit geval gedefinieerd als huishoudleden met een relatiecode 3 of 13 of indien relatiecode 12 een leeftijd van minder dan 18 jaar in geval van gehuwd koppels of 15 jaar jonger dan de partner in geval van ongehuwd koppels.

¹⁴ De gerapporteerde waarde van wat we verder het gesimuleerd armoederisico noemen, wijkt om verschillende redenen af van wat standaard gerapporteerd wordt op basis van de SILC. De invulling van het concept beschikbaar inkomen wijkt af van wat mogelijk is op basis van de SILC gegevens (zie sectie 5) en private huishoudens waarvoor we voor geen enkel huishoudlid een inkomen uit arbeid, een vervangingsinkomen of een sociale bijstandsuitkering observeren, worden verwijderd uit de steekproef die voor verdere analyses wordt gebruikt.

Tabel 3 Belastingvrije sommen voor personen met kinderen ten laste - Huidig systeem versus voorgestelde hervorming - Aanslagjaar 2024, inkomstenjaar 2023
Bedragen in euro per jaar

	Huidig systeem	Hervorming
Alleenstaande met kinderen	1850	3500
Eerste kind ten laste	1850	3500
Tweede kind ten laste	2910	5000
Derde kind ten laste	5900	7000
Vierde kind ten laste	6590	8000
Vanaf 5 ^{de} kind ten laste	6580	8000

3. Een verhoging van de bijkomende vrijstelling per kind ten laste jonger dan drie jaar, waarvoor geen belastingvermindering voor formele kinderopvang wordt gevraagd. Aangezien we in onze dataset geen informatie over het effectieve gebruik van formele kinderopvang hebben, veronderstellen we dat deze bijkomende vrijstelling gegeven wordt aan elk kind ten laste jonger dan drie jaar. We verhogen deze bijkomende vrijstelling van 690 euro per jaar naar 2 000 euro per jaar.

De budgettaire kostprijs van deze hervorming, zonder rekening te houden met eventuele gedragseffecten, wordt geschat op 880 miljoen euro op jaarbasis.

6.1.2. Impact hervorming

Tabel 4 toont de verandering in het beschikbaar inkomen in absolute termen per inkomensdeciël. De hervorming zorgt voor een toename van het gemiddeld beschikbaar maandinkomen van het huishouden met 15 euro. Zo goed als alle huishoudens winnen door deze hervorming, gaande van gemiddeld 10 euro in het 1ste deciel tot gemiddeld 72 euro op maandbasis in het 7de deciel. De rijkste huishoudens (deciël 10) zijn de verliezers van deze hervorming: hun gemiddeld beschikbaar inkomen neemt af met 218 euro op maandbasis.

Tabel 5 toont de impact van dezelfde hervorming op het beschikbaar inkomen, maar dan in relatieve termen. Het gemiddelde beschikbare maandinkomen van het huishouden neemt door de hervorming met 0,4% toe. Relatief gezien zijn het voornamelijk de huishoudens in decielen 2 t.e.m. 8 die er het sterkst op vooruitgaan. Ook in relatieve termen zijn huishoudens in deciel 10 de verliezers van deze hervorming: hun gemiddeld beschikbaar maandinkomen neemt af met 2,7%. Dezelfde resultaten zijn ook grafisch weergegeven in figuur 1 (absolute termen) en figuur 2 (relatieve termen).

Tabel 6 toont dat 25% van de huishoudens een toename ziet van hun beschikbaar inkomen door de voorgestelde hervorming, 12% van de huishoudens verliest inkomen, en voor 63% van de huishoudens is er geen impact op het beschikbaar inkomen merkbaar. In decielen 1 tot en met 4 verliest er zo goed als geen huishouden door de hervorming. Het aantal verliezende huishoudens door deze maatregel begint toe te nemen vanaf deciel 8 en is duidelijk het hoogst in deciel 10, met 72% verliezende huishoudens. Maar ook in het 10de deciel ziet 11% van de huishoudens zijn beschikbaar maandinkomen toenemen door deze maatregel.

Tabel 4 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie personenbelasting

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in beschikbaar inkomen in euro
1	10	1.531	10
2	10	2.041	26
3	10	2.157	28
4	10	2.580	41
5	10	3.097	49
6	10	3.551	61
7	10	4.076	72
8	10	4.700	63
9	10	5.410	24
10	10	8.061	-218
Totaal	100	3.721	15

Decielen op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Tabel 5 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie personenbelasting

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in % van beschikbaar inkomen
1	10	1.531	0,7
2	10	2.041	1,3
3	10	2.157	1,3
4	10	2.580	1,6
5	10	3.097	1,6
6	10	3.551	1,7
7	10	4.076	1,8
8	10	4.700	1,4
9	10	5.410	0,4
10	10	8.061	-2,7
Totaal	100	3.721	0,4

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

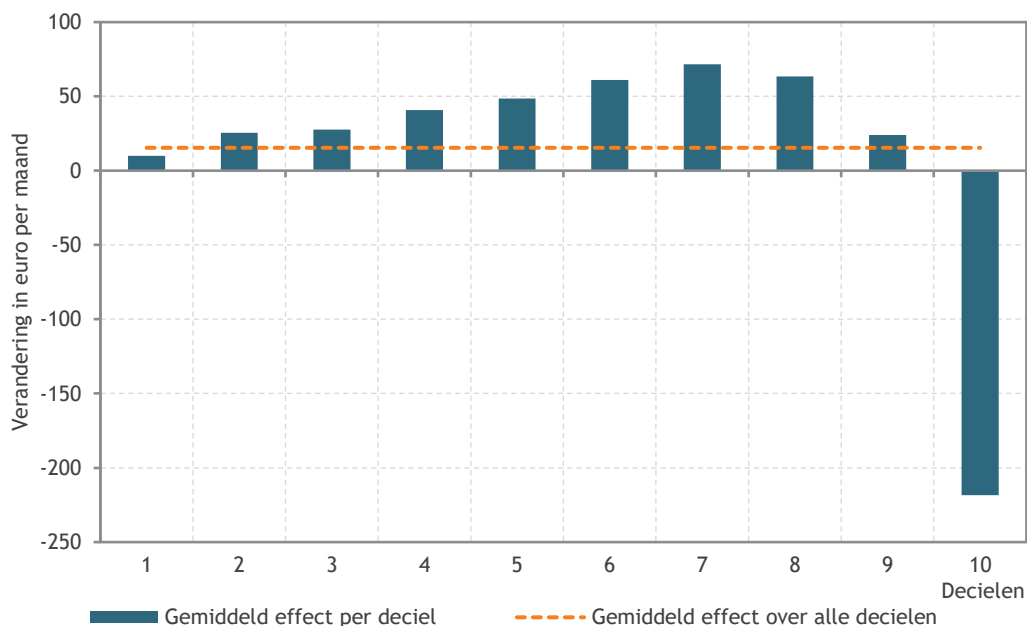
Tabel 6 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie personenbelasting

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie in %	% winnaars en verliezers per deciel		
		Verliezers	Geen impact	Winnaars
1	10	0	89,3	10,7
2	10	0	82,5	17,5
3	10	0,1	82,3	17,6
4	10	0,5	75,6	23,8
5	10	1,6	71,1	27,4
6	10	2,6	64,6	32,9
7	10	4,1	56,8	39,2
8	10	11,3	48,4	40,4
9	10	29,3	37,7	33,0
10	10	71,9	16,9	11,2
Totaal	100	12,1	62,5	25,4

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

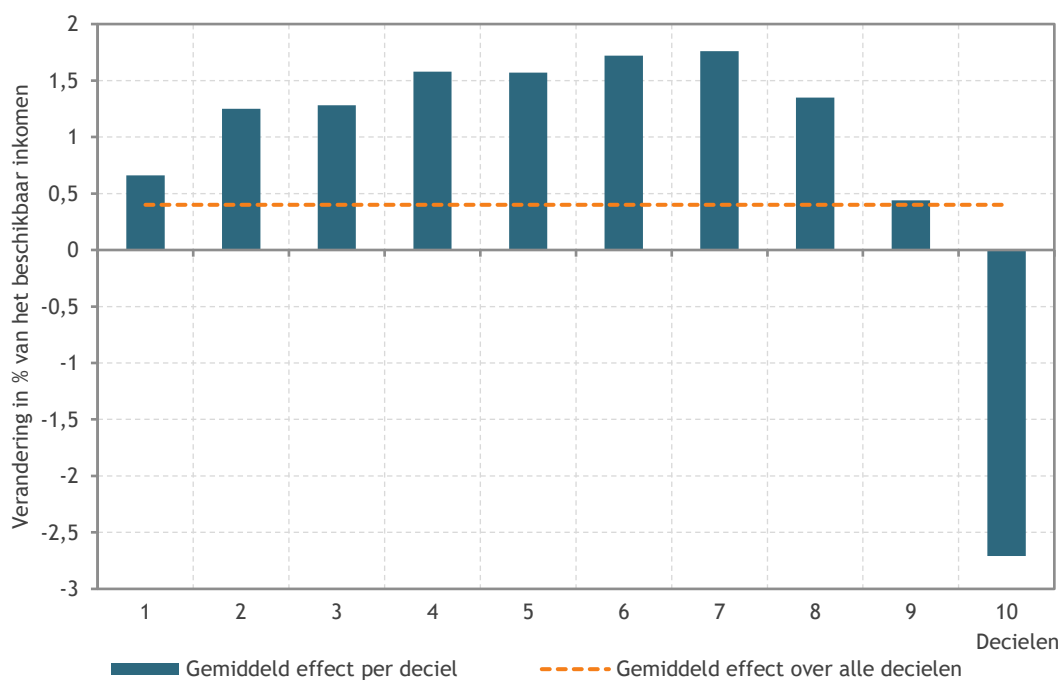
Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt.

Figuur 1 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciel - Voor simulatie personenbelasting

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen
 Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023
 Verandering in euro is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Figuur 2 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciel - Voor simulatie personenbelasting

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen
 Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023
 Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 7 toont enerzijds de verandering in het gemiddeld beschikbaar inkomen in absolute termen naar socio-economische karakteristieken van het huishouden. Huishoudens worden hierbij ingedeeld op

basis van de socio-economische positie van het huishoudlid met het hoogste bruto inkomen binnen het huishouden. Huishoudens waarvan het hoogste bruto inkomen verdiend wordt als loon- of weddentrekkende, zijn in absolute termen de winnaars van deze hervorming: hun gemiddeld maandelijks inkomen neemt met 47 euro toe. Huishoudens waarvan het hoogste inkomen afkomstig is van een zelfstandige activiteit verliezen dan weer: hun gemiddeld maandelijks inkomen neemt met 53 euro af. Ook gezinnen waarvan het hoogste inkomen afkomstig is van een pensioen verliezen door deze maatregel: gemiddeld 3 euro op maandbasis. Gezinnen waarbij het hoogste inkomen afkomstig is van een RVA uitkering, een ziekte- of invaliditeitsuitkering of een sociale bijstandsuitkering krijgen er, in absolute termen, gemiddeld respectievelijk 12, 32 en 2 euro per maand bij. Het verschil in impact tussen de verschillende huishoudtypes is geen gevolg van het feit dat de hervorming specifiek gericht zou zijn op bepaalde beroepsgroepen. Het is wel een gevolg van de samenhang tussen de beroepsactiviteit en de eigenschappen van de hervorming die aanleiding geven tot winst en verlies, met name de samenstelling van het huishouden en de hoogte van de gezinsinkomens.

Anderzijds zien we in tabel 7 ook de verandering in het gemiddeld beschikbaar inkomen in absolute termen naar de huishoudsamenstelling. Huishoudens zonder kinderen verliezen gemiddeld gezien door deze maatregel. Dit gaat van gemiddeld 11 euro op maandbasis bij alleenwonende vrouwen, tot 20 euro bij alleenwonende mannen en 37 euro bij koppels zonder kinderen. De huishoudens met kinderen winnen dan weer door deze maatregel: alleenstaande mannen met kinderen gemiddeld 55 euro, alleenstaande vrouwen met kinderen gemiddeld 57 euro en bij koppels met kinderen neemt het maandinkomen gemiddeld 92 euro toe.

Tabel 8 toont de verandering in het beschikbaar inkomen als procent van het beschikbaar inkomen in het baselinescenario naar zowel de socio-economische karakteristieken van het huishouden als naar de huishoudsamenstelling. De hervorming zorgt voor een toename van het gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen met 0,4%. Huishoudens waarvan het hoogste bruto inkomen verdiend wordt als loon- of weddetrekkende (+1,0%), via een ZIV-uitkering (+1,3%) of via een RVA-uitkering (+0,6%) gaan er het sterkst op vooruit. Gezinnen waarbij het hoogste bruto inkomen afkomstig is van een zelfstandige activiteit (-1%) verliezen gemiddeld dan weer het hardst door deze hervorming. Alleenwonende vrouwen (-0,6%), alleenwonende mannen (-0,9%) en koppels zonder kinderen (-0,9%) gaan er door de hervorming op achteruit. Alleenstaande mannen met kinderen (1,3%), alleenstaande vrouwen met kinderen (1,7%) en koppels met kinderen (1,6%) gaan er dan weer op vooruit.

In tabel 9 zien we dat 25% van de huishoudens er door deze maatregel op vooruitgaan. 12% van de huishoudens gaat er dan weer op achteruit. Bij de verliezers van deze maatregel (alleenwonende mannen, alleenwonende vrouwen en koppels zonder kinderen) zien we een gelijkaardig patroon: een groep verliezers die gaat van 8% bij alleenwonende vrouwen tot 18% bij koppels zonder kinderen. Daarnaast een zeer kleine groep (minder dan 1%) die winnen door deze maatregel. En tot slot een grote groep (meer dan 80%) die geen impact ondervinden van deze maatregel. Een ander beeld zien we bij de winnaars van deze maatregel (alleenstaande mannen met kinderen, alleenstaande vrouwen met kinderen en koppels met kinderen). Daar zien we eveneens een relatief kleine groep verliezers van deze maatregel (gaande van 5% bij alleenstaande vrouwen met kinderen tot 13% bij koppels met kinderen). Maar hier zien we een grote groep winnaars door deze maatregel (gaande van 66% bij alleenstaande vrouwen met kinderen tot 71% bij alleenstaande mannen met kinderen).

Tabel 7 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in beschikbaar inkomen in euro
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden			
Loon-of weddetrekkend	49	4.557	47
Zelfstandige	7	5.290	-53
Gepensioneerde	29	2.529	-3
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	1.997	12
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	2.409	32
Sociale bijstandsuitkering	3	1.843	2
Overige	1	5.907	-355
Huishoudsamenstelling			
Alleenwonende man	17	2.202	-20
Alleenwonende vrouw	19	1.984	-11
Alleenstaande man met kind(eren)	2	4.190	55
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	3.440	57
Koppel zonder kind(eren)	26	3.897	-37
Koppel met kind(eren)	27	5.646	92
Ander type huishouden	2	5.000	14
Alle huishoudens	100	3.721	15

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingscenario en het baselinescenario

Tabel 8 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in % van beschikbaar inkomen
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden			
Loon-of weddetrekkend	49	4.557	1,0
Zelfstandige	7	5.290	-1,0
Gepensioneerde	29	2.529	-0,1
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	1.997	0,6
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	2.409	1,3
Sociale bijstandsuitkering	3	1.843	0,1
Overige	1	5.907	-0,6
Huishoudsamenstelling			
Alleenwonende man	17	2.202	-0,9
Alleenwonende vrouw	19	1.984	-0,6
Alleenstaande man met kind(eren)	2	4.190	1,3
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	3.440	1,7
Koppel zonder kind(eren)	26	3.897	-0,9
Koppel met kind(eren)	27	5.646	1,6
Ander type huishouden	2	5.000	0,3
Alle huishoudens	100	3.721	0,4

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 9 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie personenbelasting

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	% winnaars en verliezers per karakteristiek		
		Verliezers	Geen impact	Winnaars
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden				
Loon-of weddetrekkend	49	16,7	42,6	40,8
Zelfstandige	7	21,1	47,4	31,5
Gepensioneerde	29	5,8	91,1	3,2
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	0,0	84,0	16,0
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	0,4	76,5	23,1
Sociale bijstandsuitkering	3	0,0	96,5	3,5
Overige	1	49,0	45,0	6,1
Huishoudsamenstelling				
Alleenwonende man	17	11,0	88,2	0,8
Alleenwonende vrouw	19	7,7	92,1	0,3
Alleenstaande man met kind(eren)	2	10,4	18,7	70,9
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	5,1	29,0	65,9
Koppel zonder kind(eren)	26	17,6	82,0	0,4
Koppel met kind(eren)	27	12,8	20,6	66,6
Ander type huishouden	2	13,1	58,9	28,0
Alle huishoudens	100	12,1	62,5	25,4

Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt

In tabel 10, tabel 11 en tabel 12 zien we de impact van de hervorming personenbelasting opgesplitst naar de regio waar het huishouden woonachtig is. Deze maatregel heeft het grootste gemiddelde effect voor gezinnen die in Wallonië wonen, zowel in absolute termen (gemiddeld +18 euro op maandbasis) als in relatieve termen (0,5%). Het kleinste gemiddelde effect zien we voor gezinnen die in Brussel wonen: zij gaan er gemiddeld 5 euro, oftewel 0,2% op vooruit. De verdeling van het percentage winnaars en verliezers is behoorlijk gelijklopend binnen de drie verschillende regio's.

Tabel 10 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting

Regio	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in beschikbaar inkomen in euro
Brussel	10	3.247	5
Vlaanderen	58	3.909	16
Wallonië	32	3.532	18
Alle huishoudens	100	3.721	15

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Tabel 11 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting

Regio	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in % van beschikbaar inkomen
Brussel	10	3.247	0,2
Vlaanderen	58	3.909	0,4
Wallonië	32	3.532	0,5
Alle huishoudens	100	3.721	0,4

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 12 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie personenbelasting

Huishoudsamenstelling	Aandeel in de totale populatie in %	% winnaars en verliezers per karakteristiek		
		Verliezers	Geen impact	Winnaars
Brussel	10	11,4	66,8	21,8
Vlaanderen	58	13,1	61,4	25,4
Wallonië	32	10,6	63,1	26,4
Alle huishoudens	100	12,1	62,5	25,4

Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt

Tot slot kijken we naar de impact van deze maatregel op enerzijds het gesimuleerd risico op monetaire armoede, en anderzijds de S80/S20 indicator. Het gesimuleerd risico op monetaire armoede daalt door deze maatregel met 0,4 procentpunt, van 11,1% naar 10,7%. De S80/S20 indicator neemt door deze maatregel af, van 3,00 naar 2,92.

6.2. Een hervorming van de werkloosheidsuitkeringen

6.2.1. Beknopte bespreking van het bestaande systeem en de voorgestelde hervorming

De werkloosheidsuitkering van een uitkeringsgerechtigde volledig werkloze na arbeid wordt berekend als een percentage van het begrensde loon van de activiteit die werd uitgeoefend voorafgaand aan de periode van werkloosheid. Het bekomen bedrag wordt indien nodig opgehoogd tot een minimumbedrag of gelimiteerd tot een maximumbedrag. Deze onder- en bovengrenzen variëren in functie van de werkloosheidsduur. In tabel 13 geven we onder de kolom "Huidig systeem" een overzicht van de percentages en de onder- en bovengrenzen die op 1 januari 2023 worden toegepast bij de berekening van deze uitkering.

Voor de berekening worden drie periodes onderscheiden. De eerste periode duurt een jaar, waarbij men de eerste drie maanden 65% van het laatste loon ontvangt en daarna 60%. Periode twee duurt minimaal twee maanden en wordt verlengd met twee maanden per jaar beroepsverleden als loontrekkende tot maximaal 36 maanden. Deze tweede periode wordt verder opgesplitst in twee deelperioden. De eerste deelperiode duurt maximaal 12 maanden. De tweede deelperiode duurt maximaal 24 maanden, waarbij het uitkeringsbedrag elke zes maanden daalt met een bedrag gelijk aan één vijfde van het verschil tussen het bedrag dat van toepassing was aan het begin van de tweede periode enerzijds en de forfaitaire uitkering van periode drie anderzijds. In de derde periode, na in totaal maximaal 48 maanden, wordt een forfaitair bedrag uitgekeerd en dit voor onbepaalde duur.

De voorgestelde hervorming verhoogt de maximale uitkering in de eerste periode en voert reeds een forfaitair bedrag in vanaf het begin van de tweede periode. De parameters die gebruikt worden bij de gesimuleerde hervorming zijn in tabel 13 opgenomen onder de kolom "Systeem na hervorming".

De budgettaire kostprijs van deze hervorming, zonder rekening te houden met eventuele gedragseffecten, wordt geschat op 117 miljoen euro op jaarbasis.

Tabel 13 Berekening van de uitkering volledige werkloosheid na arbeid - Vergelijking huidig systeem met gesimuleerde hervorming

	Huidig systeem			Systeem na hervorming		
	% laatste loon (1)	Minimum-bedrag	Maximum-bedrag	% laatste loon (1)	Minimum-bedrag	Maximum-bedrag
Samenwonend met gezinslast						
1ste periode (12 maanden)						
Maanden 1-3	65	1.650	2.079	95	1.650	3.039
Maanden 4-6	60	1.650	1.920	90	1.650	2.879
Maanden 7-12	60	1.650	1.789	85	1.650	2.535
2de periode (maximaal 36 maanden: 2 maanden + 2 maanden/jaar loondienst)						
Maanden 13-14 (fase 2A)	60	1.650	1.672	n.v.t.	1.650	
Maanden 15-24 (fase 2B)	60	1.650	1.672	n.v.t.	1.650	
Maanden 25-30 (fase 21)		1.650	1.650	n.v.t.	1.650	
Maanden 31-36 (fase 22)	(2)	1.650	1.650	n.v.t.	1.650	
Maanden 37-42 (fase 23)		1.650	1.650	n.v.t.	1.650	
Maanden 43-48 (fase 24)		1.650	1.650	n.v.t.	1.650	
3de periode (onbepaalde duur)	n.v.t.		1.650	n.v.t.	1.650	
Alleenwonend						
1ste periode (12 maanden)						
Maanden 1-3	65	1.337	2.079	95	1.337	3.039
Maanden 4-6	60	1.337	1.920	90	1.337	2.879
Maanden 7-12	60	1.337	1.789	85	1.337	2.535
2de periode (maximaal 36 maanden: 2 maanden + 2 maanden/jaar loondienst)						
Maanden 13-14 (fase 2A)	55	1.337	1.499	n.v.t.	1.337	
Maanden 15-24 (fase 2B)	55	1.337	1.499	n.v.t.	1.337	
Maanden 25-30 (fase 21)		1.337	1.441	n.v.t.	1.337	
Maanden 31-36 (fase 22)	(2)	1.337	1.383	n.v.t.	1.337	
Maanden 37-42 (fase 23)		1.337	1.337	n.v.t.	1.337	
Maanden 43-48 (fase 24)		1.337	1.337	n.v.t.	1.337	
3de periode (Onbepaalde duur)	n.v.t.		1.337	n.v.t.	1.337	
Samenwonend zonder gezinslast						
1ste periode (12 maanden)						
Maanden 1-3	65	1.287	2.079	95	1.287	3.039
Maanden 4-6	60	1.188	1.920	90	1.188	2.879
Maanden 7-12	60	1.188	1.789	85	1.188	2.535
2de periode (maximaal 36 maanden: 2 maanden + 2 maanden/jaar loondienst)						
Maanden 13-14 (fase 2A)	40	985	1.115	n.v.t.	694	
Maanden 15-24 (fase 2B)	40	985	1.115	n.v.t.	694	
Maanden 25-30 (fase 21)		926	1.019	n.v.t.	694	
Maanden 31-36 (fase 22)	(2)	868	924	n.v.t.	694	
Maanden 37-42 (fase 23)		810	829	n.v.t.	694	
Maanden 43-48 (fase 24)		752	752	n.v.t.	694	
3de periode (onbepaalde duur) (3)	n.v.t.		694	n.v.t.	694	

(1) Het percentage dat bij de berekening van het uitkeringsbedrag van toepassing is op het begrensde bruto loon. Het bruto maandloon is langs onder en boven begrensd.

(2) Het uitkeringsbedrag uit fase 2A wordt elke zes maanden verminderd met een bedrag gelijk aan één vijfde van het verschil tussen het bedrag uit fase 2A en het forfaitair bedrag uit periode 3.

(3) Men behoudt het bedrag uit een fase van de tweede periode indien men zich in één van volgende situaties bevindt in die periode: (a) een beroepsverleden van minstens 25 jaar, (b) minstens 33% blijvend arbeidsongeschikt, of (c) 55 jaar oud zijn.

6.2.2. Impact hervorming

Tabel 14 toont de verandering in het gemiddeld beschikbaar inkomen van het huishouden in absolute termen per inkomensdeciël. De hervorming zorgt voor een toename van het gemiddeld beschikbare maandinkomen met 2 euro. De belangrijkste toename doet zich voor in het eerste en zesde inkomensdeciël. Dezelfde resultaten zijn ook grafisch weergegeven in figuur 3.

Tabel 15 toont de impact van dezelfde hervorming op het gemiddeld beschikbaar inkomen in relatieve termen. De voorgestelde hervorming zorgt voor een zeer beperkte toename van het gemiddeld beschikbaar inkomen, minder dan 0,1%. In relatieve termen is de toename van het gemiddeld beschikbare inkomen het grootst in het 1ste inkomensdeciël. Figuur 4 geeft de resultaten in relatieve termen grafisch weer.

Tabel 16 geeft het aantal winnaars en verliezers per deciel weer. Deze tabel toont dat het percentage winnaars iets hoger ligt dan het percentage verliezers. In alle inkomensdecielen zien we dat er zowel winnaars als verliezers zijn van deze maatregel.

Tabel 14 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in beschikbaar inkomen in euro
1	10	1.531	3
2	10	2.041	1
3	10	2.157	1
4	10	2.580	1
5	10	3.097	1
6	10	3.552	3
7	10	4.076	2
8	10	4.700	2
9	10	5.410	2
10	10	8.061	1
Totaal	100	3.721	2

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Tabel 15 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in % van beschikbaar inkomen
1	10	1.531	0,2
2	10	2.041	0,1
3	10	2.157	0,1
4	10	2.580	0,1
5	10	3.097	0
6	10	3.552	0,1
7	10	4.076	0,1
8	10	4.700	0,1
9	10	5.410	0
10	10	8.061	0
Totaal	100	3.721	0

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

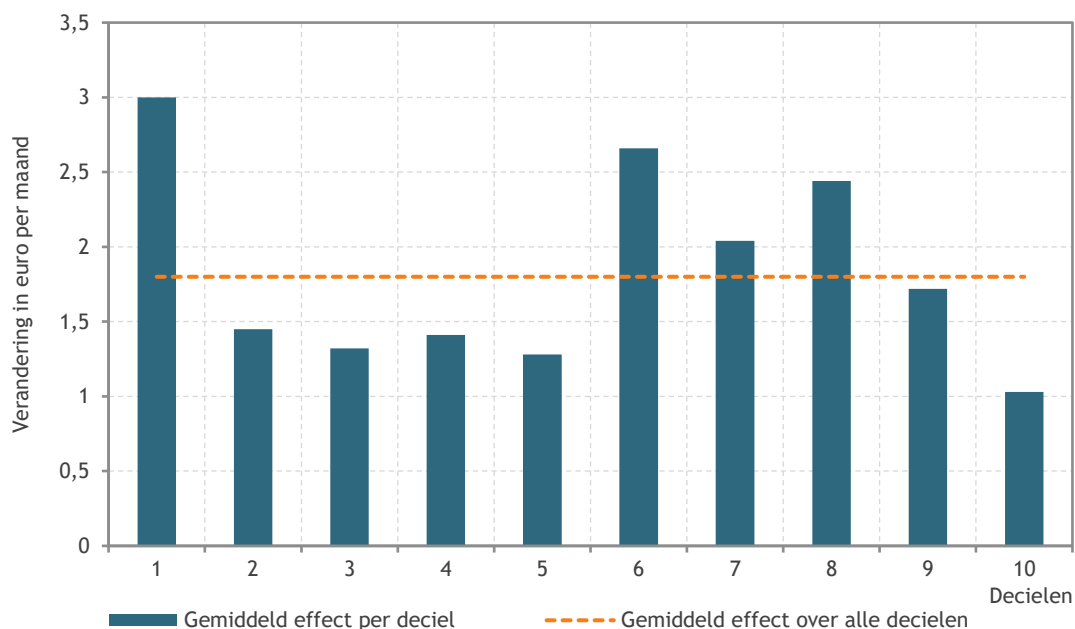
Tabel 16 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Inkomensdeciël	Aandeel in de totale populatie		% winnaars en verliezers per deciël		
	in %		Verliezers	Geen impact	Winnaars
1	10		1,1	94,6	4,3
2	10		1,4	95,3	3,3
3	10		1,5	95,1	3,3
4	10		2,3	93,2	4,6
5	10		2,5	92,3	5,3
6	10		1,8	92,7	5,4
7	10		1,5	93,6	5,0
8	10		1,4	93,6	5,0
9	10		1,1	94,6	4,3
10	10		0,8	96,2	3
Totaal	100		1,6	94,1	4,3

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt

Figuur 3 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

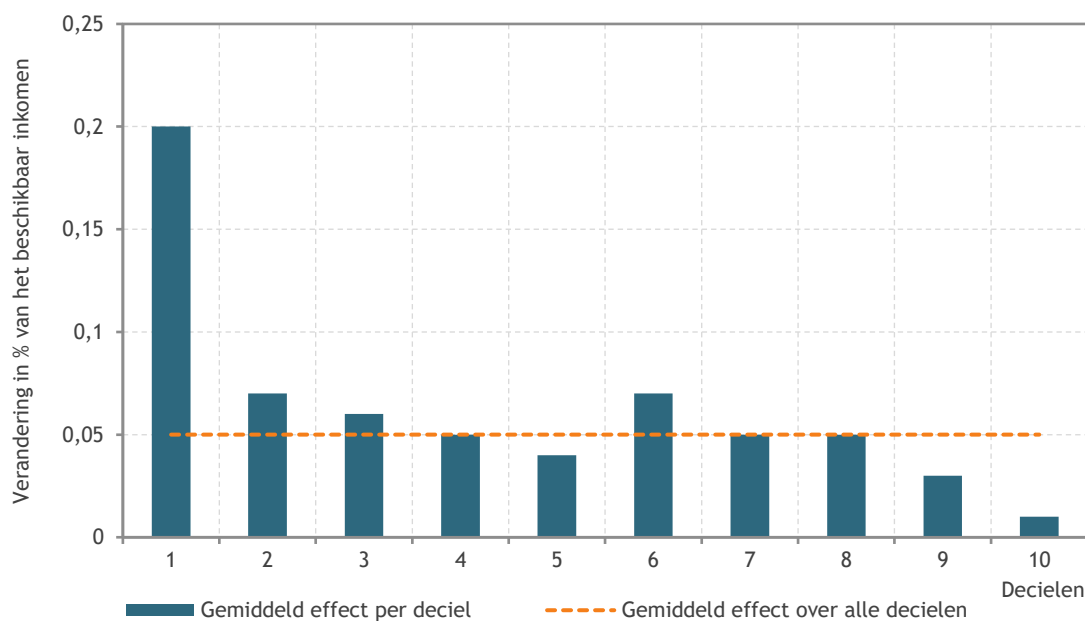

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in euro is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Figuur 4 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar inkomensdeciël - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Decielen berekend op basis van het equivalent beschikbaar inkomen
 Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023
 Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 17 toont enerzijds de verandering in het gemiddeld beschikbaar inkomen in absolute termen naar socio-economische karakteristieken van het huishouden. Gezinnen die hun hoogste inkomen uit een RVA-uitkering halen, winnen gemiddeld genomen het meeste door deze maatregel (+10 euro op maandbasis). Ook de gezinnen die hun hoogste inkomen halen uit een loon, winnen door deze maatregel (+3 euro op maandbasis). Voor de overige gezinstypes is de impact van deze maatregel beperkt. Anderzijds zien we in tabel 17 de verandering in het beschikbaar inkomen in absolute termen naar huishoudsamenstelling. Alle verschillende types huishoudens winnen gemiddeld door deze maatregel, met uitzondering van de koppels zonder kinderen, die gemiddeld 1 euro per maand verliezen.

Tabel 18 toont de verandering in het beschikbaar inkomen als procent van het beschikbaar inkomen in het baselinescenario naar socio-economische karakteristieken en huishoudsamenstelling. De hervorming zorgt voor een zeer beperkte toename van het gemiddelde beschikbare inkomen. De effecten van deze maatregel, uitgesplitst naar de verschillende huishoudsamenstellingen, zijn gemiddeld genomen zeer beperkt.

Tabel 19 geeft het aantal winnaars en verliezers van deze maatregel weer, ook hier opgesplitst naar socio-economische karakteristieken en huishoudsamenstelling. We zien dat, voor alle gezinstypes, 90% of meer van de huishoudens geen impact hebben van deze maatregelen. Enkel bij de gezinnen die hun belangrijkste inkomen halen uit een RVA-uitkering, zien we dat er meer gezinnen een impact hebben door deze maatregel, wat geen verrassing mag zijn. Hier zien we dat 13% van de gezinnen winnen door deze maatregel, tegenover 5% verliezers.

Tabel 17 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in beschikbaar inkomen in euro
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden			
Loon-of weddetrekkend	49	4.557	3
Zelfstandige	7	5.290	1
Gepensioneerde	29	2.529	-1
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	1.997	10
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	2.409	0
Sociale bijstandsuitkering	3	1.843	0
Overige	1	5.907	0
Huishoudsamenstelling			
Alleenwonende man	17	2.202	4
Alleenwonende vrouw	19	1.984	2
Alleenstaande man met kind(eren)	2	4.190	4
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	3.440	2
Koppel zonder kind(eren)	26	3.897	-1
Koppel met kind(eren)	27	5.646	3
Ander type huishouden	2	5.000	4
Alle huishoudens	100	3.721	2

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Tabel 18 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline Beschikbaar inkomen in euro	Hervorming Verandering in % van het beschikbaar inkomen
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden			
Loon-of weddetrekkend	49	4.557	0,1
Zelfstandige	7	5.290	0
Gepensioneerde	29	2.529	0
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	1.997	0,5
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	2.409	0
Sociale bijstandsuitkering	3	1.843	0
Overige	1	5.907	0
Huishoudsamenstelling			
Alleenwonende man	17	2.202	0,2
Alleenwonende vrouw	19	1.984	0,1
Alleenstaande man met kind(eren)	2	4.190	0,1
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	3.440	0,1
Koppel zonder kind(eren)	26	3.897	0
Koppel met kind(eren)	27	5.646	0,1
Ander type huishouden	2	5.000	0,1
Alle huishoudens	100	3.721	0

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 19 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar socio-economische karakteristieken - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Socio-economische karakteristiek	Aandeel in de totale populatie in %	% winnaars en verliezers per karakteristiek		
		Verliezers	Geen impact	Winnaars
Socio-economische positie van het individu met het hoogste bruto inkomen in het huishouden				
Loon-of weddetrekkend	49	1,8	91,6	6,6
Zelfstandige	7	1,2	96,0	2,8
Gepensioneerde	29	0,7	99,0	0,3
RVA-uitkeringsgerechtigd	4	5,1	82,3	12,6
ZIV-uitkeringsgerechtigd	6	2,3	93,5	4,2
Sociale bijstandsuitkering	3	0,2	99,4	0,4
Overige	1	1,6	94,5	3,9
Huishoudsamenstelling				
Alleenwonende man	17	0,4	95,7	3,9
Alleenwonende vrouw	19	0,1	98,2	1,7
Alleenstaande man met kind(eren)	2	2,1	91,3	6,6
Alleenstaande vrouw met kind(eren)	8	1,2	93,2	5,6
Koppel zonder kind(eren)	26	2,1	94,9	2,9
Koppel met kind(eren)	27	2,6	90,4	6,9
Ander type huishouden	2	2,9	88,6	8,5
Alle huishoudens	100	1,6	94,1	4,3

Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt

In tabel 20, tabel 21 en tabel 22 zien we de impact van de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen naar regio. Huishoudens woonachtig in Brussel winnen gemiddeld genomen 2,2 euro op maandbasis door deze maatregel. Bij huishoudens in Wallonië is dit 1,6 euro en voor Vlaamse huishoudens is dit 1,5 euro. De meeste winnaars van deze maatregel zien we dan ook in Brussel (5%), al zijn de verschillen met de overige regio's beperkt.

Tabel 20 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in absolute termen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Regio	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in beschikbaar inkomen in euro
Brussel	10	3.247	3
Vlaanderen	58	3.909	2
Wallonië	32	3.532	2
Alle huishoudens	100	3.721	2

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario

Tabel 21 Verandering in het beschikbaar inkomen van huishoudens in procent - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Regio	Aandeel in de totale populatie in %	Baseline	Hervorming
		Beschikbaar inkomen in euro	Verandering in % van het beschikbaar inkomen
Brussel	10	3.247	0,1
Vlaanderen	58	3.909	0
Wallonië	32	3.532	0,1
Alle huishoudens	100	3.721	0

Bedragen in euro per maand in prijzen van 2023

Verandering in % is het verschil tussen het gemiddeld beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario en het baselinescenario als % van het baselinescenario

Tabel 22 Huishoudens die winnen en verliezen in termen van beschikbaar inkomen - Private huishoudens ingedeeld naar regio - Voor simulatie werkloosheidsuitkeringen

Regio	Aandeel in de totale populatie in %	% winnaars en verliezers per karakteristiek		
		Verliezers	Geen impact	Winnaars
Brussel	10	1,8	93,3	4,9
Vlaanderen	58	1,4	94,5	4,1
Wallonië	32	1,8	93,6	4,5
Alle huishoudens	100	1,6	94,1	4,3

Winnaars (verliezers) gedefinieerd als huishoudens met een beschikbaar inkomen in het hervormingsscenario dat meer dan € 5 boven (onder) dat in het baselinescenario ligt

Tot slot kijken we naar de impact van deze maatregel op enerzijds het gesimuleerd risico op monetaire armoede, en anderzijds de S80/S20 indicator. Het gesimuleerd risico op monetaire armoede daalt zeer licht, van 11,1% naar 11,0%. In de S80/S20 indicator zien we geen wijzigingen: deze blijft constant op 3,00.

7. Bibliografie

- Akoğuz, E. C., Capéau, B., Decoster A., De Sadeleer, L., Güner, D., Manios, K., Paulus, A., and Vanheukelom, T. (2020). 'A New Indirect Tax Tool for EUROMOD Final Report'. JRC Project no. JRC/SVQ/2018/B.2/0021/OC.
- Atkinson, A., Rainwater, L. and Smeeding, T. (1995), *Income distribution in OECD Countries: Evidence from the Luxembourg Income Study*, Paris: OCDE.
- Belgisch Staatsblad (1992), Omzendbrief betreffende het houden van de bevolkingsregisters en het vreemdelingenregister van 7 oktober 1992, B.S. 25 oktober 1992.
- Capéau, B., Decoster, A., and Güner, D. (2022). 'Extension of the EUROMOD-ITT Tool'. JRC Project no. JRC/SVQ/2020/OP/1373.
- Centraal Planbureau (2017), *Keuzes in kaart 2018-2021*, CPB Boek 28, Den Haag, Centraal Planbureau.
- Decoster, A, Hassan, N. S. (2023), *Ongelijkheid in België bekeken door een nieuwe bril*, *Samenleving & Politiek*, Jaargang 30, 2023, nr. 1 (januari), pagina 35 tot 43.
- EUROSTAT, (2018), *Statistics Explained. Glossary: Equivalised disposable income*, geraadpleegd via http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Equivalised_disposable_income.
- EUROSTAT, (2023a). 'Electricity Prices for Household Consumers - Bi-Annual Data (from 2007 Onwards)'. *Electricity Prices for Household Consumers - Bi-Annual Data (from 2007 Onwards)*. 2023. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nrg_pc_204/default/table?lang=en.
- EUROSTAT, (2023b). 'Gas Prices for Household Consumers - Bi-Annual Data (from 2007 Onwards)'. *Gas Prices for Household Consumers - Bi-Annual Data (from 2007 Onwards)*. 2023. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nrg_pc_202/default/table?lang=en.
- EUROSTAT (2023c), *Flash estimates of income inequalities and poverty indicators for 2021 (FE 2021) Experimental results*, geraadpleegd via <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7894008/8256843/Flash-estimate-of-income-inequalities-and-poverty-indicators-experimental-results-2021.pdf/a5a6e9e3-419c-95c3-a56e-6b05721429bd?t=1656517493935>.
- Federaal Planbureau (2024), *Beschrijving en gebruik van het model LASER*, WP 2 DC2024, Brussel.
- Figari, F, Paulus, A. and Sutherland H. (2015), *Microsimulation and Policy Analysis*, in A.B. Atkinson & F. Bourguignon (eds.), *Handbook of Income Distribution*, vol. 2B, Elsevier, pp. 2141-2221.
- FOD Financiën, (2021). 'Fiscaal Memento'. 32/2021. https://financien.belgium.be/sites/default/files/Statistieken_SD/FM_MF_TS_StM/FM2021_V01_volledig.pdf.
- FOD Financiën, (2023). 'FISCONETplus 2023'. <https://eservices.minfin.fgov.be/myminfin-web/pages/public/fisconet/navigation/098e3428-66e6-4607-8053-41220fad356f,3e798f7b-878d-400d-a5c0-80fb26949648,d56f15e0-679d-43a4-b7e2-bb22a242149a,de9d5b8f-fa30-4538-a8fc-19a8d435a877>.

- FOD Binnenlandse zaken (2018), I.T. 141 – GEZINSLID, geraadpleegd via http://www.ibz.rrn.fgov.be/fileadmin/user_upload/nl/rr/instructies/IT-lijst/IT141_Gezinslid_20171030.pdf.
- FOD Sociale Zekerheid (2023), Microsimulatie voor sociaal beleid in België (BELMOD), geraadpleegd via Belmod project | Federale Overheidsdienst - Sociale Zekerheid (belgium.be).
- Centre for Microsimulation and Policy Analysis (2023), EUROMOD Tax-benefit microsimulation model for the European Union, geraadpleegd via <https://www.microsimulation.ac.uk/>.
- KSZ (2023), Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, <https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/homepage/index.html>.
- Nevejan, H.; Van Camp, G. en Vandelannoote, D. (2021), Regionale kinderbijslaghervormingen. Een impactanalyse met het microsimulatiemodel EXPEDITION, Working Paper 04-21, Federaal Planbureau, 56 blz.
- Schols (2023), “Een vergelijking tussen de inkomenscomponenten van de HY020-variabele in de BE-SILC en die in de administratieve databron DWH_BCSS_Revenu”, mimeo, Brussel, Federaal Planbureau.
- STATBEL (2023), Huishoudbudget, geraadpleegd via <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/huishoudbudget>.
- Zwiers, R. (2015), ‘Koopkrachtplaatje 3.1’, TPEdigitaal, Jaargang 9 nr. 1, blz. 61-72, geraadpleegd via https://www.tpedigitaal.nl/sites/default/files/bestand/het_gehele_nummer_91.pdf.

8. Bijlagen

8.1. Bijlage 1: Verdelingsimpact van prijsmaatregelen op basis van HINT

Maatregelen die een impact hebben op het beschikbaar inkomen van de huishoudens genereren doorgaans verdelingseffecten omdat niet alle categorieën huishoudens in dezelfde mate profiteren van, respectievelijk getroffen worden door, dergelijke maatregelen. Om die verdelingseffecten in kaart te brengen werd in het kader van de doorrekeningsoefening het model EXPEDITION ontwikkeld. EXPEDITION laat toe de impact van koopkrachtmaatregelen op het beschikbaar inkomen *in nominale termen* te berekenen en die impact te differentiëren naar huishoudcategorieën. Aangezien koopkracht in essentie geen nominaal maar een *reëel* concept is, kan de koopkracht van diverse categorieën huishoudens ook op uiteenlopende wijze beïnvloed worden door maatregelen die ingrijpen op de prijzen van specifieke goederen of diensten. Een maatregel die de prijs van een product de hoogte injaagt zal uiteraard een sterkere impact hebben op de koopkracht van huishoudens die dat product in hoge mate consumeren.

Om de verdelingseffecten van prijsmaatregelen in kaart te brengen is het dus van essentieel belang een zicht te krijgen op de samenstelling van de consumptiepakketten van verschillende categorieën huishoudens. Het tweejaarlijks huishoudbudgetonderzoek (HBO) van STATBEL (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) levert hiervoor de nodige basisinformatie.¹⁵ Diezelfde bron wordt trouwens gebruikt om de korf van goederen en diensten te bepalen die nodig is om de maandelijkse consumptieprijsindex en de gezondheidsindex te berekenen. Mits enig rekenwerk (zie hieronder) is het dus op basis van het HBO mogelijk de impact van prijsmaatregelen op de consumptieprijsindex en de gezondheidsindex te differentiëren naar verschillende huishoudcategorieën. De tool die in het kader van de doorrekeningsoefening hiervoor werd ontwikkeld kreeg de naam HINT (Household type INflation Tool).

De analyses met HINT, zoals met EXPEDITION, tonen enkel de directe effecten van maatregelen, zonder rekening te houden met mogelijke gedragsreacties. Omwille van de sterk verschillende basisdata is het niet mogelijk met beide instrumenten een geïntegreerde koopkrachtanalyse op te stellen. De verdelingseffecten op het beschikbaar inkomen in nominale termen (EXPEDITION) en in termen van gedifferentieerde prijsevolutie (HINT) zullen daarom afzonderlijk gepresenteerd worden.

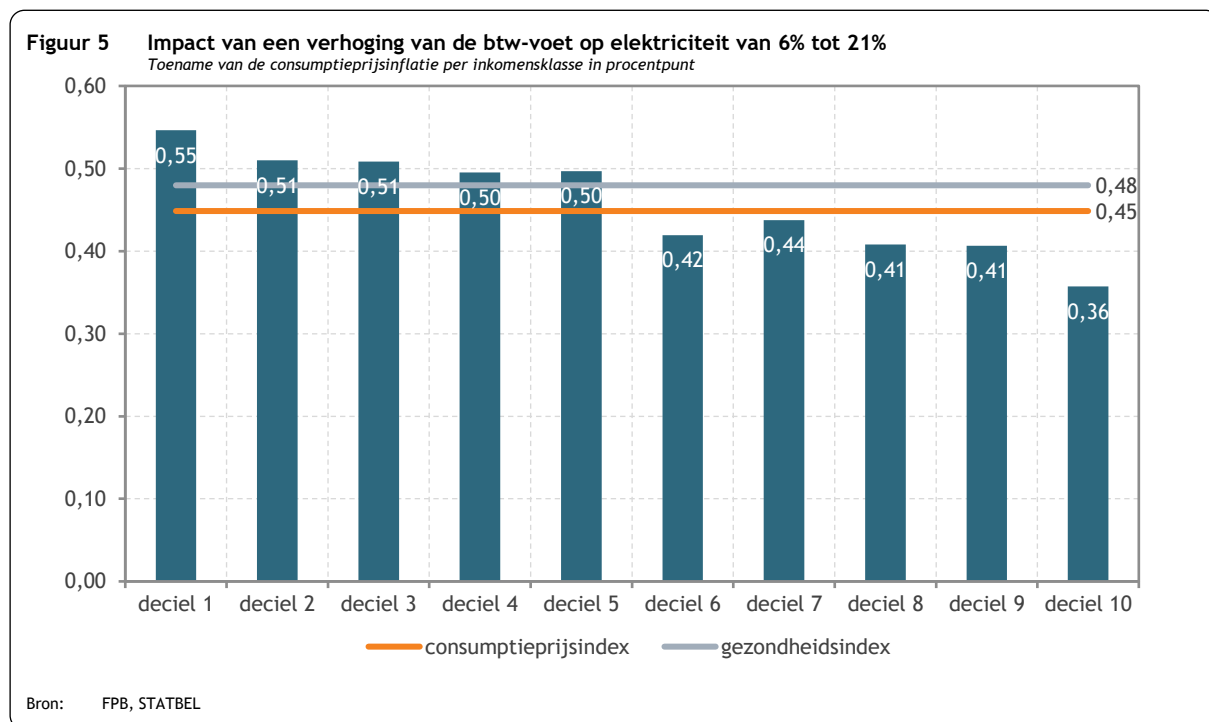
In HINT worden 250 productgroepen volgens de COICOP¹⁶-classificatie onderscheiden.¹⁷ Er wordt gewerkt met de HBO-data voor het jaar 2022 en de gewichten van het indexcijfer van het jaar 2024. Op basis van de HBO-data worden consumptieprofielen voor tien inkomensklassen (huishouddecielen)

¹⁵ Zie STATBEL (2023).

¹⁶ De COICOP-classificatie (United Nations Classification of individual consumption by purpose) wordt zowel in het HBO als in de consumptieprijsindex gebruikt.

¹⁷ De 250 productgroepen in HINT komen overeen met het COICOP 5-digit aggregatieniveau uit de consumptieprijsindex, uitgebreid met een opsplitsing van de uitgavenrubriek 'Restaurants en cafés' in 15 subrubrieken op 6-digit niveau. Die verdere detaillering is nodig voor de berekening van de gezondheidsindex (die onder meer alcoholische dranken uitsluit). Om van de productgroepen in het HBO over te gaan naar de productgroepen van de consumptieprijsindex worden een aantal rubrieken geaggregeerd en worden er een aantal geschrapt die niet in de consumptieprijsindex voorkomen (zoals drugs, prostitutie en fictieve huur).

opgesteld. Om de gewichten van de productgroepen volledig af te stemmen op hun aandelen in de productkorf van de consumptieprijsindex wordt een RAS¹⁸-procedure toegepast.

Bij wijze van illustratie wordt in figuur 5 de impact per inkomensdeciel weergegeven van een verhoging van de btw-voet op elektriciteit van 6% tot 21%. Uit figuur 5 valt af te leiden dat die prijsverhoging leidt tot een toename van de consumptieprijsinflatie met gemiddeld 0,45 procentpunt (oranje horizontale lijn). Aangezien elektriciteit ook deel uitmaakt van de gezondheidsindex, die toeneemt met 0,48% (grijze horizontale lijn), stijgt de indexering van lonen en sociale uitkeringen ongeveer even sterk als de consumptieprijsinflatie en daalt de koopkracht van een gemiddeld huishouden dus niet door een dergelijke ingreep. Toch geven de blauwe balken aan dat de impact nogal verschilt per inkomensdeciel. Zo worden huishoudens in de vijf laagste inkomensdecielen bij een dergelijke maatregel geconfronteerd met een prijstoename van hun consumptiepakket van ruim 0,5%, terwijl het bij de vijf hoogste decielen slechts gaat over een prijsverhoging tussen 0,36 en 0,44%. Die verschillen worden verklaard doordat het aandeel van de uitgaven voor elektriciteit groter is bij huishoudens met een lager inkomen dan bij huishoudens met een hoger inkomen.

Een belangrijke beperking van HINT is de hypothese dat elk huishouden dezelfde prijs betaalt voor elk product. Voor elektriciteit (en aardgas) is dat niet het geval doordat een relatief groot aandeel van de huishoudens in de lagere inkomensdecielen recht hebben op het sociaal tarief. Om dergelijke lacunes te remediëren zullen we in DC2024 ook gebruik maken van EUROMOD-ITT, dat kort besproken wordt in Bijlage 2.

¹⁸ RAS is een proportionele techniek die typisch gebruikt wordt om gegevens uit verschillende bronnen in een aantal stappen op elkaar af te stemmen. Zie: https://en.wikipedia.org/wiki/Iterative_proportional_fitting.

8.2. Bijlage 2: Verdelingsimpact van prijsmaatregelen op basis van EUROMOD-ITT

8.2.1. Beknopte schets EUROMOD-ITT

EUROMOD is een microsimulatiemodel gericht op de effecten van fiscale en sociale beleidsmaatregelen op het beschikbaar inkomen van huishoudens. Het model bestaat voor alle EU-landen en wordt beheerd door het Joint Research Centre van de Europese Commissie (EC-JRC).

De standaardversie van EUROMOD heeft als voornaamste doel het simuleren van beleidsmaatregelen inzake directe belastingen en sociale uitkeringen.¹⁹ Hiervoor maakt het model gebruik van microgegevens uit EU-SILC (*EU Statistics on Income and Living Conditions*). Het model wordt elk jaar geactualiseerd om rekening te houden met fiscale en sociale beleidswijzigingen en de meest recente beschikbare data.

Naast de standaardversie van EUROMOD biedt de Indirect Tax Tool (ITT)-extensie de mogelijkheid om de effecten van indirecte belastingen en prijsschokken op het beschikbaar inkomen te simuleren. De ITT-extensie is gebaseerd op EU-SILC microdata die via technieken van *statistical matching* gekoppeld worden aan de bestedingsgegevens uit het Huishoudbudgetonderzoek (EU-HBS).²⁰ Die gekoppelde dataset bevat informatie over de uitgaven van huishoudens aan 183 productcategorieën (volgens de COICOP-classificatie). Daarmee laat de ITT-extensie toe om analyses uit te voeren over veranderingen in indirecte belastingen (btw en accijnzen) op specifieke producten, alsook variaties in hun prijzen. De vandaag beschikbare versie van de ITT-extensie heeft 2019 als referentiejaar (voor wat betreft de wetgeving) en is gebaseerd op gegevens van 2010 (voor wat betreft de bestedingspatronen).

8.2.2. Inzet van EUROMOD-ITT in het kader van DC2024

Hoewel EUROMOD-ITT geschikt is voor de doorrekening van maatregelen met betrekking tot prijzen en indirecte belastingen, zullen die in het kader van DC2024 in principe doorgerekend worden met HINT. HINT is immers gebaseerd op recentere data en bevat meer gedetailleerde productcategorieën.

Een meerwaarde van EUROMOD-ITT ten opzichte van HINT is evenwel de mogelijkheid om bij de simulatie van maatregelen rekening te houden met kenmerken van individuen en huishoudens. Omdat EUROMOD-ITT (in tegenstelling tot HINT) microgegevens gebruikt, kunnen we de toepassing van maatregelen afhankelijk maken van bepaalde voorwaarden. Een voorbeeld hiervan is het sociaal tarief voor aardgas en elektriciteit, dat enkel van toepassing is voor huishoudens die aan bepaalde criteria voldoen (het ontvangen van een leefloon, een tegemoetkoming als persoon met een handicap, enz.). Aan de hand van individuele kenmerken kunnen de huishoudens die in aanmerking komen voor het sociaal tarief geïdentificeerd worden, en vervolgens kunnen maatregelen inzake het tarief gesimuleerd worden.

¹⁹ In het kader van DC2024 worden zulke simulaties door EXPEDITION uitgevoerd.

²⁰ Zie Akoguz et al. (2020) and Capéau et al. (2022) voor een gedetailleerde beschrijving van de ITT-extensie en de datakoppeling.

8.2.3. Beperkingen van EUROMOD-ITT

De voornaamste beperking van EUROMOD-ITT is dat het model gebaseerd is op data van 2010. Hoewel de monetaire waarden uit 2010 geactualiseerd worden tot 2019 aan de hand van upratingfactoren, blijven de onderliggende bestedingspatronen onveranderd. Om die aanname te evalueren, vergeleken we een aantal simulaties, enerzijds aan de hand van EUROMOD-ITT o.b.v. 2010-data met *uprating* tot 2019, en anderzijds aan de hand van HINT o.b.v. 2019-data (versie HINT van DC2019). Meer bepaald simuleerden we de impact van een verlaging van de btw-voet op aardgas en elektriciteit en van een verhoging van de accijnzen op diesel en benzine naar inkomenskwartielen. De twee tools leverden gelijkaardige resultaten op, wat suggereert dat de simulaties met EUROMOD-ITT bruikbaar zijn ondanks het gebrek aan recentere basisdata.

Een tweede beperking van EUROMOD-ITT is dat het model, net zoals HINT, geen gedragsreacties bevat. Anders gezegd, de analyses met EUROMOD-ITT zijn beperkt tot het *overnight effect* van maatregelen: na het invoeren van een maatregel, berekent het model de onmiddellijke impact op de consumptieprijs per inkomensdeciël, vóór een eventuele aanpassing van hun consumptiepatronen.²¹

Ten slotte zijn berekeningen met EUROMOD-ITT enkel mogelijk voor producten op het niveau van de 183 COICOP-categorieën, en op basis van individuele en huishoudkenmerken die in de dataset opgenomen zijn.

8.2.4. Voorbereiding van EUROMOD-ITT voor DC2024

Voor de doorrekeningsoefening hebben we EUROMOD-ITT geüpdatet om de situatie op 1 januari 2023 zo goed mogelijk te weerspiegelen. Die update bestond uit de volgende elementen:

- Een *uprating* van alle monetaire waarden van de 2010-dataset tot 2023. Hiervoor gebruikten we de upratingfactoren die opgenomen zijn in de nieuwste versie van het standaard EUROMOD-model (I5.99+).²²
- Een update van de indirecte belastingen (btw en accijnzen) die van toepassing waren op 1 januari 2023.
- Een update van de consumptieprijzen van accijnsgoederen, die opgenomen zijn in de ITT-extensie van EUROMOD.
- Een aanpassing van de uitgaven voor aardgas en elektriciteit om het sociaal tarief in rekening te nemen. Daarbij werden de huishoudens die in aanmerking komen voor het sociaal tarief geïdentificeerd aan de hand van variabelen die door EUROMOD worden gesimuleerd.

8.2.5. Illustratie maatregelen

Bij wijze van illustratie worden in figuur 6 de resultaten van twee simulaties met EUROMOD-ITT weergegeven. In de eerste simulatie wordt het accijnstarief op elektriciteit verlaagd van 49,4€/MWh

²¹ EUROMOD-ITT biedt ook de mogelijkheid om bepaalde gestileerde gedragsreacties te simuleren, maar in de doorrekening beperken we onze analyses tot het *overnight effect*.

²² De laatste versie van EUROMOD is beschikbaar op <https://euromod-web.jrc.ec.europa.eu/download-euromod> (geraadpleegd op 1/12/2023).

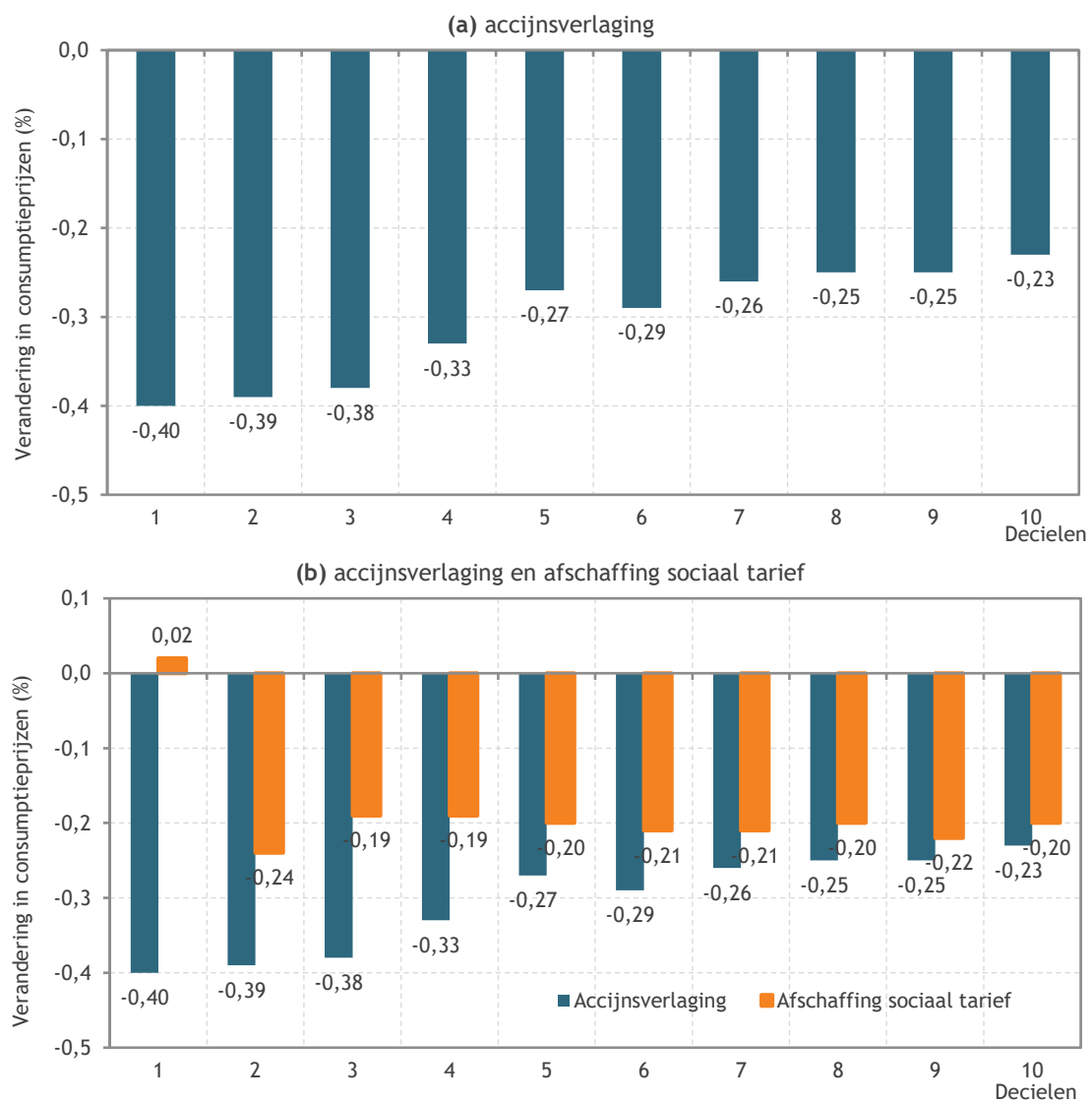
naar 1€/MWh. In de tweede simulatie gaat de accijnsverlaging gepaard met de afschaffing van het sociaal tarief op elektriciteit. De grafieken in figuur 6 geven de impact op consumptieprijzen per inkomensklassen weer.

Als gevolg van de accijnsverlaging (figuur 6a) zien de huishoudens uit het laagste inkomensdeciël de prijs van hun consumptiepakket afnemen met 0,4%, terwijl die afname voor huishoudens uit het hoogste deciel 0,23% bedraagt.

Bij een afschaffing van het sociaal tarief op elektriciteit (figuur 6b) is de impact van de accijnsverlaging minder gelijk voor de verschillende inkomensdecielen. Met name, de afschaffing van het sociaal tarief leidt tot een lichte toename van de consumptieprijzen voor huishoudens uit het laagste deciel (0,02%). Deze toename wordt verklaard door het feit dat het aandeel van huishoudens die in aanmerking komen voor het sociaal tarief, hoger is binnen het laagste deciel; bijgevolg wordt de daling van de prijs door de accijnsverlaging gecompenseerd door de hogere elektriciteitsprijzen die veel huishoudens in dat deciel zouden betalen zonder het sociaal tarief.

Figuur 6 Impact van een verlaging van het accijnstarief op elektriciteit (a) en afschaffing van het sociaal tarief op elektriciteit (b)

Verandering in consumptieprijzen per inkomensklasse in procentpunt

8.3. Bijlage 3: Beschrijving van de verschillende modules van EXPEDITION²³

8.3.1. Pensioenen

Voor de meeste uitkeringsdomeinen wordt het uitbetaalde bedrag gesimuleerd op basis van oude (baseline) en nieuwe (reform) rekenregels die technisch gemodelleerd zijn binnen het EUROMOD-platform. Dit is niet het geval voor pensioenen. Pensioenberekeningen worden uitgevoerd met een apart model, met name het model Replica (REtirement and survivor's Pension Calculation using Administrative data). Vermits Replica gebruik maakt van dezelfde basisgegevens als de andere EXPEDITION-onderdelen, kan de Replica output inhoudelijk wel als een onderdeel van het omvattende EXPEDITION-model beschouwd worden.

Zoals aangegeven, is EXPEDITION een statisch model zonder gedragsreacties. Het statische karakter van het model impliceert dat het zich ertoe beperkt om voor diegenen die volgens de gegevens in de steekproef in 2024 pensioneerden (i.e. de instroom) of in 2024 reeds op pensioen waren (i.e. de stock) twee bedragen te berekenen: een bedrag volgens de regels die van toepassing zijn in het baselinescenario en een bedrag volgens eventuele nieuwe regels die worden voorgesteld in het hervormingsscenario. De afwezigheid van gedragsreacties maakt dat het model enkel geschikt is om maatregelen te simuleren waarvan we kunnen verwachten dat ze het arbeidsgedrag niet of nauwelijks beïnvloeden.

Ten gevolge de aard van het model en de specifieke inhoud van de opdracht die voorligt, dringen zich verder een aantal keuzes op:

- De voorgestelde maatregelen kunnen op verschillende momenten worden ingevoerd (bijvoorbeeld in januari 2024 of in januari 2029). We gaan er echter vanuit dat alle maatregelen op 1 januari 2024 worden ingevoerd.
- Een maatregel kan evolueren of zich uitspreiden over de volledige legislatuur. In dat geval werken we in het model met de gecumuleerde of finale waarde op het einde van de legislatuur. We geven twee voorbeelden:
 - Volgens een bepaalde maatregel wordt het pensioen tussen 2024 en 2029 jaarlijks met 100 euro verhoogd. De totale verhoging die wordt gesimuleerd bedraagt dan 500 euro in 2024;
 - Een andere maatregel stelt een jaarlijkse welvaartsaanpassing van de pensioenen voor van 2% tegen 2029. Deze verhoging wordt echter geleidelijk aan ingevoerd (0,5% in 2026, 1% in 2027, 1,5% in 2028). In dat geval simuleren we een verhoging van 2% in 2024.
- Het model gaat er steeds vanuit dat het effect van een maatregel wordt onderzocht in het jaar dat de maatregel wordt ingevoerd. Bijgevolg zullen maatregelen die enkel de instroom van gepensioneerden betreffen nauwelijks zichtbaar zijn in de standaardoutput van de simulaties. Maar ook binnen de instroom van gepensioneerden verschilt de impact al naargelang de maatregel

²³ Bij de bespreking van de steekproef en de verwerking van deze gegevens met het model werd in de hoofdtekst naar de steekprofeenheden verwezen als individuen en huishoudens omdat dit de terminologie is die hiervoor gebruikt wordt in de administratieve bestanden. In de sociaal-economische regelgeving wordt eerder gebruik gemaakt van de term gezin in plaats van huishouden om de gezinslast van een individu aan te duiden of om naar gezinsbijslagen te refereren. In dit onderdeel spreken we daarom zowel over huishoudens als over gezinnen.

betrekking heeft op toekomstige pensioenrechten, dan wel in het verleden opgebouwde rechten. We verduidelijken dit laatste met een voorbeeld:

- Een maatregel verandert de regels inzake gelijkstelling voor alle pensioenopbouw die plaatsvindt *vanaf 2024*. Deze maatregel zal nauwelijks effect hebben in 2024. De verandering zal immers enkel een impact hebben op de pensioenrechten opgebouwd in 2024 voor individuen die later dat jaar pensioneren.
- Een andere maatregel verandert de regels inzake gelijkstelling voor alle pensioenopbouw *uit het verleden* van individuen die pensioneren in 2024. Deze maatregel zal een belangrijkere impact hebben dan de vorige op de pensioenen van individuen die in 2024 pensioneren. Immers, deze maatregel impacteert alle reeds opgebouwde pensioenrechten van individuen die in 2024 pensioneren en niet enkel de rechten die in 2024 werden opgebouwd. Ook de effecten van deze maatregel kunnen echter weinig zichtbaar blijven in de standaardoutput aangezien de groep van instromers maar een subgroep is van alle gepensioneerden.

Sommige pensioenbedragen kunnen gesimuleerd worden door gebruik te maken van de loopbaangegevens die aan de basis liggen van de pensioenopbouw. De simulatie van deze bedragen gebeurt voor de rustpensioenen van werknemers en zelfstandigen op basis van zeer gedetailleerde loopbaangegevens. De loopbaangegevens voor de rustpensioenen van ambtenaren hebben een meer rudimentair karakter. Voor wat de overlevingspensioenen betreft, beschikken we niet over de loopbaangegevens die vereist zijn om het recht te simuleren. Deze databeperkingen hebben een invloed op de simulatiemogelijkheden van het model:

- Behoudens een aantal uitzonderingen, zijn voor werknemers en zelfstandigen de exacte loopbaangegevens gekend die worden gebruikt in de pensioenberekening (i.e. de gegevens die worden beheerd door Sigedis en het RSVZ). We kennen het aantal gewerkte en gelijkgestelde dagen, we kunnen deze plaatsen in het kalenderjaar waarin ze zijn gesitueerd en kennen ook het loon dat gekoppeld is aan de gewerkte dagen of het inkomen van zelfstandigen voor de gepresteerde jaren. Het model past de wetgeving op een erg gedetailleerde manier toe en volgt in grote mate ook de administratieve praktijk die wordt gevolgd in de pensioenberekening. Hierdoor kunnen beleidsmaatregelen die betrekking hebben op de rustpensioenen van werknemers en zelfstandigen (rekening houdend met de gemaakte keuzes) veelal gesimuleerd worden. We geven een aantal voorbeelden van te simuleren maatregelen:
 - De aanpassing van de hoogte van het minimumrecht per loopbaanjaar of het minimumpensioen voor werknemers;
 - De aanpassing van het minimumpensioen voor werknemers en zelfstandigen;
 - De aanpassing van de toegangsvoorwaarden voor het minimumpensioen van werknemers en zelfstandigen;
 - De aanpassing van de toegangsvoorwaarden tot het minimumrecht per loopbaanjaar of het minimumpensioen voor werknemers;
 - De aanpassing van het alleenstaanden- of gezinstarief;

- De aanpassing van de referentielonen (bv. de lonen van de laatste 10 jaar in plaats van de lonen van de volledige loopbaan).
- Voor ambtenaren kennen we niet alle gegevens die aan de basis liggen van de pensioenberekening. Hierdoor moeten we de loopbanen vervullen op basis van allerhande hypothesen en de wetgeving op een minder gedetailleerde manier toepassen dan bij werknemers en zelfstandigen. De simulatiemogelijkheden van het model zijn op dit punt dus beperkter dan voor wat betreft de werknemerspensioenen en zelfstandigenpensioenen. We geven een aantal voorbeelden van te simuleren maatregelen:
 - Een aanpassing van het gebruikte tantième in het ambtenarenstelsel.

Een aantal beleidsmaatregelen kunnen dus ook voor ambtenaren worden gesimuleerd, maar ten gevolge de vermelde databeperkingen kunnen de meeste maatregelen bij deze beroepsgroepen echter niet worden gesimuleerd.

Of maatregelen die stelseloverschrijdend zijn gesimuleerd kunnen worden is afhankelijk van de complexiteit van de maatregel. Ter illustratie: een basispensioen, dat wordt aangevuld met een bijkomend pensioen in functie van de gepresteerde arbeid, kan gesimuleerd worden indien dit bijkomend pensioen enkel afhankelijk is van de duur van de arbeidsprestatie. Ook voor ambtenaren is er immers betrouwbare informatie over de totale duur van de loopbaan beschikbaar. Als deze bijkomende pensioencomponent daarentegen ook rekening houdt met het verdiende loon of de verdiende beroepsinkomsten, dan kan de maatregel niet worden gesimuleerd omdat informatie over de lonen van ambtenaren niet voor de volledige loopbaan beschikbaar is.

Zoals blijkt uit het voorgaande, is het wegens een gebrek aan informatie niet altijd mogelijk om de oude en nieuwe regels inzake pensioenberekening toe te passen. Replica maakt daarom niet alleen gebruik van gesimuleerde maar ook van geobserveerde pensioenbedragen. Deze geobserveerde bedragen zijn afkomstig uit het Pensioenkadaster.²⁴ Op basis van deze bron kennen we voor ieder individu de uitgekeerde rust- en of overlevingspensioenen in het werknemersstelsel, het stelsel van de zelfstandige en het ambtenarenstelsel. Ook de hoogte van het echtscheidingspensioen is veelal gekend. Voor die individuen waarvoor het pensioen niet herberekend kan worden, kunnen deze geobserveerde bedragen in bepaalde omstandigheden wel ingezet worden om simulaties te verrichten.

8.3.2. Uitkeringen ten laste van de RVA

Zeven types uitkeringen, die ten laste zijn van de RVA, worden met het model gesimuleerd, met name:

- de uitkeringen volledige werkloosheid;
- de inschakelingsuitkeringen;
- de inkomensgarantiewetuitkeringen;
- de uitkeringen binnen het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag;
- de uitkeringen tijdelijke werkloosheid;

²⁴ Zie K SZ (2023) voor meer uitleg met betrekking tot deze gegevensbron.

- de uitkeringen tijdskrediet of loopbaanonderbreking: voltijds;
- de uitkeringen tijdskrediet of loopbaanonderbreking: deeltijds.

Andere uitkeringen zoals activeringsuitkeringen op basis van een overeenkomst met een Plaatselijk WerkgelegenheidsAgentschap (PWA) of uitkeringen die onder een Activaplan vallen, worden niet gesimuleerd.

Ieder individu wordt op basis van de beschikbare administratieve uitbetalingsgegevens ingedeeld bij elk type uitkering dat we beschouwen, proportioneel aan de tijd die dat individu in elk stelsel gerechtigd is. Voor deze indeling wordt een beroep gedaan op de geobserveerde uitbetalingscodes en het aantal vergoede dagen.

Voor de niet gesimuleerde uitkeringen maken we gebruik van geobserveerde uitgaven op jaarbasis. Voor ieder van de zeven gesimuleerde uitkeringen worden de regels voor de berekening van deze uitkering toegepast op de beschikbare gegevens. Aangezien deze regels verschillen van uitkering tot uitkering, bespreken we in wat volgt voor ieder van deze zeven uitkeringen welke regels we precies toepassen in het model. We focussen hierbij enkel op de regels die de hoogte van de uitkering bepalen en niet op de toegangsvoorwaarden tot het recht. Deze laatste voorwaarden worden immers verondersteld om voldaan te zijn. Ieder individu wordt immers ingedeeld bij een of meerdere types uitkering op basis van geobserveerde uitbetalingsgegevens.

Op de uitkering volledige werkloosheid (UVW) kan men terugvallen indien men wegens omstandigheden, onafhankelijk van de eigen wil, werkloos wordt en indien aan bepaalde bijkomende verzekeringsvoorwaarden voldaan is. De uitkering zelf varieert in functie van drie belangrijke elementen, met name: de gezinslast van de werkloze, het beroepsverleden en het laatst verdiende loon, voorafgaand aan de intrede in dit werkloosheidsstatuut. Voor het gezinslaststatuut wordt het onderscheid gemaakt tussen alleenstaanden, samenwonenden met gezinslast en samenwonenden zonder gezinslast. Dit statuut wordt binnen het model toegekend op basis van de geobserveerde gezinssamenstelling en rekening houdend met beroeps- en vervangingsinkomsten van de verschillende gezinsleden. Het beroepsverleden en het laatst verdiende loon worden ingevuld op basis van de historische arbeidsmarktinformatie.

De inschakelingsuitkering kan onder bepaalde voorwaarden toegekend worden aan individuen die niet of onvoldoende gewerkt hebben om te kunnen terugvallen op een UVW-uitkering. De inschakelingsuitkering is een forfaitair bedrag dat varieert in functie van de leeftijd en de gezinstoestand van de gerechtigde. De manier waarop de gezinstoestand wordt ingevuld, is analoog aan de regels die worden toegepast in het geval van de UVW-uitkering.

De inkomensgarantieuitkering (IGU) vormt een supplement bovenop het netto loon in geval van activering van de werkloze. Het supplement varieert in functie van het gepresteerd aantal uren werk en de gezinstoestand van de gerechtigde. Voor de berekening van deze uitkering wordt de referte-uitkering berekend, de uurtoeslag en het netto loon. De referte-uitkering wordt berekend als de uitkering waarop de gerechtigde recht zou hebben mocht hij onder het UVW-statuuut vallen. Bij de bepaling van de uurtoeslag houden we rekening met het gepresteerd aantal uren werk dat we

observeren, en de gezinstoestand van de gerechtigde. Om het netto loon te berekenen wordt eerst het bruto maandloon bepaald, rekening houdend met het gepresteerd aantal uren en het geobserveerd bruto uurloon. Het bruto maandloon wordt vervolgens verminderd, rekening houdend met de verschuldigde persoonlijke bijdragen en de inhoudingen inzake bedrijfsvoorheffing. De IGU wordt finaal berekend als de referte-uitkering verhoogd met de uurtoeslag en verminderd met het netto loon, maar rekening houdend met de eventuele begrenzing die moet worden toegepast. De uitkering mag immers niet groter zijn dan het verschil tussen het theoretische voltijdse netto loon en het deeltijdse netto loon.

Gerechtigden die onder het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT) vallen hebben recht op een werkloosheidsuitkering die aangevuld wordt met een vergoeding vanwege de vroegere werkgever. De werkloosheidsuitkering wordt berekend als een vast percentage dat wordt toegepast op het begrensde laatst verdiende loon. Dit percentage varieert niet met de gezinstoestand van de gerechtigde en de duur van de werkloosheid. De toelage van de werkgever bedraagt minimaal de helft van het verschil tussen het netto referteloan en de werkloosheidsuitkering. In onze simulaties passen we dit minimum toe. Het netto referteloan wordt berekend op basis van het laatstverdiende begrensde bruto loon en door rekening te houden met de verschuldigde persoonlijke bijdragen en de inhoudingen inzake bedrijfsvoorheffing die worden toegepast op dit bedrag.

Een vergoeding inzake tijdelijke werkloosheid kan toegekend worden aan werknemers wiens arbeidsovereenkomst wegens externe omstandigheden (slecht weer, technische stoornis etc.) tijdelijk (geheel of gedeeltelijk) geschorst is. De uitkering wordt berekend als een vast percentage dat wordt toegepast op het begrensde laatst verdiende loon of in bepaalde omstandigheden op een voltijds equivalent van dit loon. Het percentage dat wordt toegepast varieert niet met de gezinstoestand van de gerechtigde of de duur van de werkloosheid.

De types loopbaanonderbreking en tijdskrediet die we simuleren hangen af van het stelsel waarin de uitkering wordt opgenomen, het motief en de leeftijd van de gerechtigde. Informatie over het stelsel, het motief en de leeftijd van de gerechtigde worden overgenomen uit de extern aangeleverde gegevens.

8.3.3. Uitkeringen ziekte- en invaliditeit, beroepsziekten en arbeidsongevallen

In EXPEDITION wordt voor elke gerechtigde op een uitkering van de ziekte-en invaliditeitsverzekering (ZIV) aan de hand van rekenregels bepaald welk uitkeringsbedrag hij/zij ontvangt. De ZIV-uitkeringen omvatten de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de uitkeringen voor verlof bij zwangerschap, geboorte of adoptie. De uitkeringen, renten en vergoedingen van de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering zijn ook opgenomen in het model maar worden niet berekend op basis van rekenregels. Voor deze inkomensbronnen gebruiken we de geobserveerde bedragen uit het basisbestand.

Het model onderscheidt binnen het algemeen stelsel (werknemers, werklozen) vier types ZIV-uitkeringen:

- primaire arbeidsongeschiktheid (gedurende maximum één jaar);
- invaliditeit (vanaf het tweede jaar arbeidsongeschiktheid), met inbegrip van de inhaalpremie;

- moederschapsrust, borstvoedingspauzes en in vaderschapsverlof omgezet moederschapsverlof bij overlijden;
- vaderschaps- en adoptieverlof.

Binnen het stelsel voor zelfstandigen laten de beschikbare gegevens toe om vier types uitkeringen te onderscheiden:

- primaire arbeidsongeschiktheid,
- moederschapsrust of adoptie voor niet invaliden
- invaliditeit,
- moederschapsrust tijdens een periode van invaliditeit.

Ambtenaren kennen een eigen systeem, dat in EXPEDITION buiten beschouwing blijft.

Of een individu een bepaald type ZIV-uitkering ontvangt, wordt niet gemodelleerd. EXPEDITION gebruikt hiervoor de in het basisbestand geobserveerde gegevens. Op basis van de regels voor de berekening van de uitkeringen simuleert het model voor elke uitkeringsgerechtigde het uitkeringsbedrag. De uitkeringen primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit worden voor werknemers berekend als een percentage van het laatstverdiende loon, begrensd door minima (indien van toepassing) en maxima. De percentages, minima en maxima variëren naargelang de duur van de arbeidsongeschiktheid, het al of niet regelmatig werknemer zijn en de gezinssituatie. Voor werklozen is de uitkering tijdens de eerste zes maanden gelijk aan de werkloosheidsuitkering, behalve indien deze hoger is dan het bedrag bij toepassing van de regels voor het bepalen van de arbeidsongeschiktheidsuitkering. De uitkeringen wegens moederschap, vaderschap en adoptie worden voor werknemers eveneens berekend als een percentage van het bruto loon, met in bepaalde gevallen de toepassing van een loongrens. De ZIV-uitkeringen voor zelfstandigen zijn forfaitaire bedragen, variërend naar gezinssituatie en het al of niet stopzetten van de onderneming.

De berekeningen van de gesimuleerde bedragen in EXPEDITION steunen op geobserveerde gegevens over de arbeidsmarktstatus van het individu voorafgaand aan de arbeidsongeschiktheid (arbeider, bediende, werkloze), de duur van de arbeidsongeschiktheid, het laatst verdiende loon/bedrag van de werkloosheidsuitkering voor de overstap van werkloosheid naar arbeidsongeschiktheid, het jaar van het laatst verdiende loon en de gezinssituatie tijdens de periode van arbeidsongeschiktheid (met gezinslast, alleenstaande of samenwonende). Bij de berekening van de gesimuleerde bedragen van de invaliditeitsuitkeringen wordt bovendien rekening gehouden met de index- en welvaartsaanpassingen van de uitkeringen sedert het begin van de invaliditeit.

Een individu kan tijdens een kalenderjaar verschillende episodes van arbeidsongeschiktheid doormaken en verlof bij zwangerschap, geboorte of adoptie nemen. De tijdsgegevens worden per type afwezigheid wel gegroepeerd in één aansluitende afwezigheidsperiode.

Beleidsmaatregelen waarvan de impact met het model kan worden gesimuleerd, zijn bijvoorbeeld: aanpassingen van de gehanteerde percentages en grensbedragen van het laatstverdiende loon,

aanpassingen van de minima en de forfaitaire bedragen, hervormingen in de differentiatie van het uitkeringsbedrag naar gezinssituatie of naar duur van de arbeidsongeschiktheid.

8.3.4. Personenbelastingen en persoonlijke sociale zekerheidsbijdragen

In EXPEDITION worden de bijdrageregels inzake persoonlijke bijdragen door werknemers, ambtenaren en zelfstandigen afzonderlijk gemodelleerd. Daarnaast wordt ook rekening gehouden met de inhoudingsregels die worden toegepast op pensioenen en ziekte- en invaliditeitsuitkeringen.

Op basis van het inkomen als werknemer wordt eerst de basisbijdrage (13,07%), alsook de eventuele bijdrage op het enkel en dubbel vakantiegeld geraamd. Daarnaast bepalen we de hoogte van de eventueel ontvangen sociale werkbonus. Het maandbedrag van de te betalen sociale zekerheidsbijdragen door de ambtenaar bestaat uit de som van een basisbijdrage (11,05%) en een bijdrage op het dubbel vakantiegeld. Voor zelfstandigen houden we, voor de bepaling van de maandelijkse sociale zekerheidsbijdrage, rekening met het statuut van de zelfstandige (o.a. zelfstandige in hoofdberoep, meewerkende echtgenoot met mini- of maxistatuut, zelfstandige in bijberoep, etc.), alsook met de duurtijd van activiteit als zelfstandige (1ste jaar, 2de jaar, 3de jaar of meer dan 3 jaar).

Op bruto pensioenen en uitkeringen inzake ziekte en invaliditeit worden de relevante bijdrageregels toegepast. In het geval van pensioenen impliceert dit dat zowel de solidariteitsbijdrage als de ZIV-bijdrage berekend worden. Voor deze berekening wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen pensioenen aan het tarief van een alleenstaande en pensioenen aan gezinstarief.

De regels die in EXPEDITION worden toegepast inzake personenbelasting zijn deze die worden toegepast bij de jaarlijkse eindafrekening van de personenbelasting. Eventuele voorafnames via de maandelijkse bedrijfsvoorheffing worden dus niet gemodelleerd. De regels die worden toegepast zijn slechts een subset van de regels die opgenomen zijn in volledige wetgeving inzake personenbelasting. Zo beschikken we bijvoorbeeld niet over alle aftrekbare bestedingen.

Het berekeningsproces dat in het model wordt toegepast, kan ingedeeld worden in vijf stappen:

1. de bepaling van het gezamenlijk belastbaar inkomen (GBI);
2. de berekening van de federale personenbelasting;
3. de berekening van de gewestelijke personenbelasting;
4. de berekening van de belastingkredieten;
5. de berekening van de gemeentelijke opcentiemen en het totaalbedrag van te betalen personenbelasting.

De startbasis voor het bepalen van het GBI is het bruto belastbaar inkomen (bruto inkomen min sociale zekerheidsbijdragen). De bruto inkomens die binnen EXPEDITION werden opgenomen zijn: inkomens uit arbeid (als werknemer, zelfstandige of ambtenaar), bruto uitkeringen ten laste van de RVA, ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, uitkeringen arbeidsongeval of beroepsziekte, uitkeringen voor ouderschapsverlof, rustpensioenen en overlevingspensioenen, de inkomensgarantie uitkeringen voor ouderen (IGO) en inkomsten uit onroerende goederen. Na het berekenen van de sociale

zekerheidsbijdragen op deze verschillende inkomensbronnen, wordt binnen het eerste deel van de module personenbelasting gebruik gemaakt van reële of forfaitaire beroepskosten, afhankelijk van wat het meest voordelig is. Vervolgens verrekenen we eventuele bedragen naar de meewerkende echtgenoot, het huwelijksquotiënt en de compensatie van verliezen tussen echtgenoten om tot het finale gezamenlijke belastbaar inkomen te komen.

In een tweede deel wordt de federale personenbelasting berekend. Op het gezamenlijke belastbaar inkomen wordt de progressieve belastingschaal toegepast. Op basis van dit inkomen en de relevante karakteristieken van het fiscaal gezin wordt ook de hoogte van de belastingvrije som bepaald. Nadien wordt bij de bepaling van de belastingvermindering voor vervangingsinkomens rekening gehouden met de horizontale en verticale beperking, alsook met de fractie van het vervangingsinkomen in de totale belastbare basis.²⁵ We beschikken binnen het bestand over een aggregaat van alle afzonderlijk belastbare inkomenscomponenten en niet over alle deelcomponenten waarop afzonderlijke tarieven van toepassing zijn. Bij simulaties, die het GBI wijzigen, blijft deze component afzonderlijk belastbaar inkomen, proportioneel ten opzichte van het GBI, onveranderd. Op deze inkomenscomponent afzonderlijk belastbaar inkomen wordt voor de verdere verwerking telkens één geaggregeerd belastingtarief toegepast. De som van de belastingen berekend op basis van de gezamenlijke en afzonderlijk belastbare inkomens wordt voor verdere verwerking geïnterpreteerd als de belasting Staat. Deze belasting Staat wordt verdeeld in een aandeel voor de Federale Staat en de gewesten op basis van de autonomiefactor 24,957%. Het aandeel van de Federale Staat wordt de “gereduceerde belasting Staat genoemd”. Deze component vormt de berekeningsbasis van de gewestelijke opcentiemen.

De gewestelijke opcentiemen worden berekend in het derde deel van de berekeningsmodule. Deel vier berekent de hoogte van de belastingkredieten. In concreto gaat het hier om het belastingkrediet op lage activiteitsinkomsten van zowel zelfstandigen, meewerkende echtgenoten als ambtenaren. Daarnaast wordt het belastingkrediet voor werknemers met lage lonen (fiscale werkbonus) en het belastingkrediet voor kinderen ten laste bepaald. In een laatste deel worden de gemeentelijke opcentiemen berekend. Vermits we enkel het arrondissement observeren waar het gezin woont, passen we per arrondissement één percentage toe. Het totaalbedrag van de te betalen personenbelasting wordt tot slot berekend als de som van de belasting Staat en alle aanvullende belastingen en rekening houdend met eventuele verminderingen als gevolg van mogelijke belastingkredieten.

In een aparte module wordt nadien de hoogte van de bijzondere bijdrage sociale zekerheid gesimuleerd. Dit is een jaarlijkse bijdrage die betaald dient te worden op het inkomen van werknemers op basis van de hoogte van het belastbaar inkomen.

De module personenbelasting in EXPEDITION kan dus ingezet worden om een bruto-netto traject te berekenen voor enerzijds wijzigingen aan de berekening van inkomenscomponenten die binnen EXPEDITION gekend zijn en anderzijds om het effect te kunnen inschatten van wijzigingen binnen het domein personenbelasting zelf, dit logischerwijze beperkt tot die onderdelen van de regelgeving personenbelasting die effectief gemodelleerd zijn.

²⁵ Zie het FOD Financiën (2021) p. 73 voor meer uitleg met betrekking tot de horizontale en verticale beperking.

Zoals het voorgaande duidelijk maakt, worden deze simulaties inzake personenbelastingen als gevolg van ontbrekende gegevens uitgevoerd onder een aantal beperkingen. In het bijzonder voor wat de budgettaire impact van bepaalde maatregelen betreft, worden controles uitgevoerd over het belang van deze beperkingen. Deze controles worden uitgevoerd op basis van het CAPITA-model. Dit model gebruikt de gedetailleerde belastingaangiften van een representatieve steekproef van de Belgische bevolking. Per aangifte worden voor deze toepassing een ruime set van variabelen opgevraagd uit de zogenaamde IPCAL-databank, daar waar het bestand dat we gebruiken binnen het EXPEDITION-model slechts een selectie van deze variabelen bevat.

8.3.5. Sociale bijstandsuitkeringen

De sociale bijstandsuitkeringen die met EXPEDITION gesimuleerd worden, zijn:

- het leefloon en het equivalent leefloon (LL);
- de inkomensgarantie voor ouderen (IGO);
- de inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT);
- de integratietegemoetkoming (IT);
- de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB).

Andere bijstandsuitkeringen zoals het gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) of uitdovende uitkeringen voor personen met een handicap worden niet gemodelleerd.

a. Leefloon

De simulatie van het leefloon in EXPEDITION start met het bepalen van de potentieel rechthebbenden op een leefloon. We baseren ons hiervoor op de exogene variabele ‘aantal maanden rechthebbende op een leefloon in het jaar’ en simuleren dus, in principe, enkel een leefloon voor individuen die gedurende minstens één maand een leefloon ontvingen.

Het leefloon hangt af van de gezinscategorie van de potentieel rechthebbenden. Na de bepaling van deze categorie wordt een middelentoets uitgevoerd om na te gaan of het individu effectief recht heeft op een leefloon, en zo ja, hoeveel dit leefloon maandelijks bedraagt. Bij het uitvoeren van deze middelentoets houden we rekening met inkomsten uit arbeid en eventuele vervangingsinkomsten. Andere elementen zoals inkomen uit roerend vermogen verwerken we momenteel niet. We beschikken niet over een indicator die aangeeft of de socioprofessionele integratievrijstelling al dan niet wordt opgenomen. Met deze tussenkomst wordt dan ook geen rekening gehouden bij de berekening van het LL-bedrag.

De gezinscategorie van de begunstigde wordt bepaald op basis van de geobserveerde administratieve gezinssamenstelling. Alle gerechtigden die niet als alleenstaande geklasseerd worden, worden ingedeeld als samenwonenden, al dan niet met gezinslast. Bij de bepaling van de hoogte van het leefloon voor samenwonenden wordt rekening gehouden met de geobserveerde bestaansmiddelen van de partner en van ascendenten en descendenten in de 1ste graad. Om te bepalen of de leefloongerechtigde een samenwonende met of zonder gezinslast is, baseren we ons op de geobserveerde inkomsten, en de

regels die bepalen in welke mate deze inkomsten dienen aangerekend te worden. Vervolgens berekenen we het LL-bedrag dat aan de gerechtigde en zijn eventuele partner kan toegekend worden. We merken tot slot op dat individuen die binnen de databank waarover we beschikken, worden aangeduid als gerechtigde op een equivalent leefloon, op dezelfde manier behandeld worden als leefloon-gerechtigden.

b. IGO

Ook voor de simulatie van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) wordt gestart met de bepaling van de potentieel rechthebbenden op deze uitkering. We baseren ons hiervoor op de exogene variabele die aangeeft of iemand gedurende het jaar minstens één maand IGO gerechtigd geweest is.

In een tweede stap bepalen we de gezinscategorie waartoe de potentieel rechthebbende op een IGO behoort. Individuen die alleen wonen of samenwonen met ten minste één kind ten laste en zonder partner worden als alleenstaande beschouwd. Alle andere potentieel rechthebbenden worden beschouwd als samenwonend.

Ten slotte wordt, op basis van een middelentoets, gekeken of er recht is op een IGO, en indien zo, op welk maandelijks bedrag. Ook nu focussen we bij de middelentoets op informatie over hetzij inkomen uit arbeid, hetzij vervangingsinkomen. We beschikken niet over inkomen uit afstand van onroerend goed. Bij de bepaling van de hoogte van het IGO-bedrag voor de samenwonende met partner houden we enkel rekening met de inkomsten van de partner en de regels die bepalen in welke mate deze inkomsten dienen aangerekend te worden. Met eventuele inkomsten van inwonende ascendenten (opklimmend in de eerste graad) wordt geen rekening gehouden in het model. Tot slot kan opgemerkt worden dat het IGO-bedrag binnen het model geïnterpreteerd wordt als een onderdeel van het gezamenlijk belastbaar inkomen en dus verwerkt wordt bij de bepaling van de personenbelastingen, dit in tegenstelling tot de andere bijstandsuitkeringen.

c. IVT, IT en THAB

Of individuen al dan niet in aanmerking komen voor een uitkering aan personen met een handicap wordt binnen het model steeds bepaald op basis van geobserveerde gegevens. Of iemand potentieel gerechtigd is op dit type uitkering is immers niet alleen leeftijdsgebonden maar vergt ook een medische controle. Het resultaat van deze medische controle kan in de modellering enkel binnengebracht worden via exogene administratieve gegevens. Enkel indien een individu minstens één maand in het jaar recht had op een IVT, IT of THAB-uitkering wordt het individu beschouwd als een potentieel rechthebbende op deze uitkering.

In een tweede stap bepalen we op basis van de administratieve gegevens de gezinscategorie waartoe de potentieel rechthebbende behoort. Drie categorieën worden onderscheiden: alleenstaande, samenwonend met personen ten laste en samenwonend zonder personen ten laste. In functie van de gezinscategorie wordt het maximumbedrag van de uitkering bepaald. Dit maximumbedrag wordt gereduceerd in functie van de geobserveerde bestaansmiddelen. Bij het bepalen van de bestaansmiddelen wordt gekeken naar de eigen inkomsten uit arbeid, mogelijke andere eigen

inkomsten (bv. IGO) en de inkomsten van de partner. We houden ook rekening met de gedeeltelijk vrijgestelde inkomenscomponenten zoals deze wettelijk zijn bepaald.

8.3.6. Gezinsbijslag

De gezinsbijslag bestaat uit verschillende premies en bijslagen: de geboorte- en adoptiepremie, de basisbijslag, de (verhoogde) wezenbijslag of de wezentoeslag, de forfaitaire bijslag voor geplaatste kinderen (bij een particulier), de sociale bijslagen, de toeslag voor eenoudergezinnen, de bijkomende bijslag voor kinderen met een aandoening²⁶ en de leeftijdsbijslagen. Met uitzondering van de adoptiepremie en de plaatsingsbijslag bepaalt de gezinsbijslagmodule voor elk rechtgevend kind welke bijslagen hij/zij ontvangt en hoeveel die bijslagen bedragen. Hierbij wordt indien nodig rekening gehouden met de leeftijd en de (geboorte)rang van het kind in het gezin, of het kind een aandoening heeft en de ernst ervan, of het kind deel uitmaakt van een eenoudergezin, of het kind wees is (volledig of half), het socio-professioneel statuut van de ouder(s) en hun beroeps- en vervangingsinkomsten, alsook andere inkomsten. Sommige elementen worden rechtstreeks geïdentificeerd op basis van de gegevens uit het basisbestand, andere elementen worden afgeleid binnen het model. Zo wordt de rang van het kind afgeleid op basis van de leeftijd: het oudste kind in het gezin krijgt rang 1 toegewezen, het volgende kind rang 2 en de andere kinderen rang 3. Eenoudergezinnen worden in de module geïdentificeerd op basis van gegevens over de aan- of afwezigheid van een wettelijke of feitelijke partner. Daarnaast worden in de module de gegevens over de inkomsten, en desgevallend ook het socio-professioneel statuut, van de ouders gecombineerd om na te gaan wie recht heeft op welke sociale bijslag.

Ingevolge de Zesde staatshervorming werd de bevoegdheid over de gezinsbijslag op 1 juli 2014 overgeheveld naar de gemeenschappen en gewesten. In 2019 en 2020 vonden in de verschillende deelstaten vervolgens ingrijpende hervormingen plaats van de gezinsbijslagstelsels. De nieuwe regels voor de bepaling van het bijslagbedrag verschillen weliswaar tussen de kinderen die vanaf de datum van inwerkingtreding geboren worden en de kinderen die er vóór geboren zijn²⁷. EXPEDITION houdt met deze verschillen rekening, alsook met andere wijzigingen die sindsdien nog hebben plaatsgevonden.

²⁶ In het Vlaamse Gewest omgedoopt tot de 'Zorgtoeslag voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte'.

²⁷ Voor een uitgebreide toelichting van deze nieuwe rekenregels, en de impact ervan op de gezinsbijslaguitgaven en de inkomensverdeling, verwijzen we naar de eerder gepubliceerde working paper 'Regionale kinderbijslaghervormingen. Een impactanalyse met het microsimulatiemodel EXPEDITION (zie Nevejan, Van Camp en Vandelannoote, mei 2021).

Doorrekening van de verkiezingsprogramma's 2024

De wet van 22 mei 2014 vertrouwt de doorrekening van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers toe aan het Federaal Planbureau. In het kader van de voorbereidende werkzaamheden voor de doorrekening voor de verkiezingen van juni 2024 (DC2024), publiceert het Federaal Planbureau een reeks technische documenten voor de politieke partijen, de media en de burgers.

Het project wordt gecoördineerd door Baudouin Regout (br@plan.be), Bart Hertveldt (bh@plan.be) en Igor Lebrun (il@plan.be).

Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel

+32-2-5077311

www.plan.be

contact@plan.be

Bijdragen

Deze publicatie werd opgesteld door Denis Beninger (deb@plan.be), Rafael Costa (rac@plan.be), Ludovic Dobbelaere (ldo@plan.be), Joanna Geerts (jg@plan.be), Bart Hertveldt (bh@plan.be), Hendrik Nevejan (hn@plan.be), Hans Peeters (hpe@plan.be), Guy Van Camp (gvc@plan.be) en Dieter Vandelannoote (dvdl@plan.be).

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Baudouin Regout

Wettelijk Depot: D/2024/7433/3